

Hatodik évi folyam.

Pest, november 6-án 1859.

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai úton külön a Vasárnapi Ujságra félévre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. uj pénzben. — A Vasárnapi Ujságra a Magyar Sajtóval együtt (a Politikai Ujdonságok nélkül) félévre 10 ft., július—septemberre 5 ft. uj pénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Báró Hübner Sándor.

A jelen eseménydus évben, a diplomatikai világban, nem igen találkozzunk olly névvel, melly *Hübner Sándor* bárónál többször említettett volna.

Elkezdve, az ujévi tisztelgés alkalmával, a Napoleon császár ajkairól származó elhíresült szavaktól, egész a lefolyt háboru kitöréséig, s azután is jelen pillanatig, Hübner báró tevékeny szereplését mindenütt ott látjuk az események színvonalán. Tudjuk, hogy Európa pénzeszarnokain milly változásokat hozott létre a hir, ha a lapok irták, hogy Hübner báró a *Tuileriák* palotájában vagy a *Compiégnei* mulató kastélyban szívesen látott, s kitüntetett vendég volt, a francziák császára hosszasb ideig barátságosan beszélgetett vele, vagy a fényes udvari estélyeken a császárnéval tánczolt.

Hübner Sándor született Bécsben, nov. 26-kán 1811-ben. Elvégezvén a bécsi egyetemen tanulmányait, Olaszországba utazott, hogy az ottani viszonyokkal megismerkedjék. 1833-ban visszaszájott Bécsbe, s ott a nagy tehetséget korán sejtető ifju, azonnal feltűnt *Mellernich* herczeg előtt, ki is őt saját hivatali körében alkalmazta.

A diplomatikai pályára 1837-ben lépett először, midőn *Apponyi* gróf nagykövet kíséretében Párisba utazott. Innen egy év mulva visszaszájott Bécsbe, s ott személyes jelentést tett azon előhaladásról, mellyet *Lajos Fülöp* francziák királya, 1830. óta, politikájának kifejtésében előmutathatott. Ez időben Ausztria hosszas vonakodás után diplomatikai viszonyba lépett az uj portugál kormányval. 1841-ben a bécsi kabinet elismerte Donna *Maria da Gloria* királynő kormányát, s Hübner ur mint követ-ségi első titkár utazott Lisszabonba. — Három évvel később

Hübner ur főkonzuli minőségben jelent meg az irodalmilag és kereskedelmileg olly fontos *Lipcsében*.

1848-ban ismét Olaszországban látjuk őt a birodalom érdekében működni. Ez időben igen fontos és nagy bizalmat igénylő helyet foglalt el *Rajner* főherczeg milánói udvarában. A mozgalmak kiütésekor a felkelők által fogságba tétetett, honnan azonban kicserélés által néhány hónap mulva kiszabadult.

Az 1848-ik év végén *Schwarzenberg* herczeg miniszteriuma idejében Hübner ur Olmüczben hivataloskodott, s közhir szerint ő fogalmazá azon nagy fontosságú okiratokat, mellyek az uj rendszernek alapjait megveték.

1849-ben Hübner ur, különös megbízatással Párisba küldetett, s egy pár hónap mulva, mint Ausztria teljhatalmazottja nyújtá be a franczia köztársaság elnökének, megbízó levelét.

Ez időtől fogva Hübner ur megszakítás nélkül képviselé a birodalmat a franczia kormány mellett. Midőn Bonaparte Lajos, III. Napoleon név alatt a franczia trónt elfoglala, Hübner ur ausztriai birodalmi *baróságot* nyert; mint követ befolyását arra használta, hogy a két birodalom között a barátságos viszonyt a nehéz idők dacára is fentarthassa. Hübner báró tevékenységét nagy magasztalással emelik ki a lapok a keleti háboru idejében is, midőn Ausztria politikája a nyugati hatalmak felé hajlott, s nem követi Oroszországot azon veszélyes utra, mellyet ez utóbbi hatalom 1853-ban megkezdett. Ekkor Napoleon császár őt a becsületrend nagy tiszti keresztjével díszíté fel.

A legujabb idők eseményei, olvasóinknak friss emlékezetében vannak. Január 1-én, midőn Napoleon császár, az uj évi tisztelgések alkalmával ugyszólván

BÁRÓ HÜBNER SÁNDOR.

hadizenet előhíret adá a világnak, az ausztriai követnek komoly és férfias magatartása általános elismerésben részesült. Midőn april végén Hübner báró elhagyá Párist, a követségi palota előtt egész sorát lehete látni azoknak, kik baráti érzelmeiktől vezéreltetve a távozótól búcsút venni jövének.

A háború folyama alatt Hübner báró római követté nevezetett, azonban augusztusban a legmagasabb bizalom folytán, az új miniszteriumban az épen akkor ujonnan felállított rendőri tárczát nyéré. — A báró urnak ez utóbbi hivatalkörében kifejtett tevékenységét előszámlálni s azon okokat, melyek őt rövid két hónapi hivatalos működés után lelépni ösztönözték, (s mik között Magyarország neve is előfordult) megvitatni, a politikai hírlapok rovataiba tartozik, s ott bővebben is szólottunk róla.

Zengjek-e dalt?

Zengjek-e dalt szerelemről?

Mi az a szerelem?

Az ifju szól a leányhoz:

Lesz-e hitvesem?

És a leány hozzámegyen,

Nem kérde meg szívét;

Van aranyom — szól az ifju —

És a mi van, tiéd?

Zengjek-e dalt barátságáról?

Vendégszeretetről?

Hideg szellő éri arcza,

A szív benne elhül.

Felkerül még egy üveg bor,

De senki nem hevül;

Dohányozik még a gazda,

Hanem csak egyedül.

Zengjek-e dalt őseinkről?

Híres harczaikról?

Hajh, hogy illy nagy tettek felől

Már csupán a hír szól!

Ijesztő a világosság,

Melly az éjben kigyul,

Csak feketébb lenne rája

A sötétség alul.

Zengjek-e dalt a hazáról?

Oh, ne kísértis uram!

Ki értse meg? ki fogja föl,

E nagy szóban mi van?

A borostyán dicső helyén

Tüske, dudva hajtott;

Kedvem volna falhoz vágni

Ezt a hitvány lantot!

Dalmady Gy.

Az utolsó budai basa.

Történeti elbeszélés JÓKAI MÓR-tól.

(Folytatás.)

Petneházy nagyon fiatal korában egy kassai főnemes leányába volt szerelmes. Kanizsay Borbálába. A nemes ur birtokai a Dunán túl feküdtek, a legnagyobb hadjárás útjában, ő maga gyöngén belekeverve a Zrinyi-féle ügybe; úgy nagy okai voltak arra, hogy egy időre Kassára vonuljon félre, a mi kívül esett a török-járáson s a császári biztosoknak sem volt akkor kezük ügyében s a honnan utoljára is üldöztetés esetére könnyebb volt akár Lengyelországba, akár Erdélybe átmenekülni.

Illyenforma helyzetben sok főura volt akkor Magyarországnak, a ki birtokai jövedelmét évekig nem huzhatta, s azalatt távol menhelyen élt, s csak az akkori magyar világ, mellyben tisztesség volt szegény embernek lenni, az általános olesóság és a tártsszivi vendégszeretet, és egymáson segitni vágyás tevék lehetővé, hogy az illyen földönfutók nem veszték el nyomorban.

Petneházy maga sem volt gazdag ember s az ő birtokai is hasonló veszedelmes égalj alatt feküdtek, melly a legegészségesebb embert is meg tudta ölni, minden betegség nélkül.

Azonban fiatal ember előtt fényes pálya volt ekkor nyitva, a harczmező: Petneházy úgy vált el Borbálától, mint a ki hirt nevet és vagyont szerezni indul, a mit hű kedvesével majdan megoszson.

A hír, név és vagyon meg is termett; hanem az utóbbi ott maradt a török kezei között; a dalia egy teherhordó rongyos gunyájában szökve jött ki Budáról, nem maradt, mit megoszson régi kedvesével egybe, mint a hír és név; mert az, a mit szerelemnek hinak, már akkor igen sokfelé el volt osztva török háremek festett szemöldökü virágai között.

Azonban megmaradt még a jó kard, s egy olyan kardot nagyra fognak becsülni a császári táborban is. Petneházynek csak meg kell nevezni magát a legelső tábornok előtt, kinek őrszemeivel összetalálkozik, hogy ismét azon a polczon álljon, a mellyet másutt elhagyott.

Nem is csalatkozott; a Lotharingi herczeg örömmel fogadta a hozzá menekülőket, s hosszasan értekezve velük a budai vár véd-
eszközeiről, Petneházyt a magyar könnyű lovasság ezredskapitányává nevezte ki. Gábríel barátot pedig megbizta, hogy menjen vele előre Komárom várába, s ott a mérnökhar főnökét, báró Mansfeldet, értesitse mind azokról, miket a budai vár erődítéseiről kö-

rülményesen kitanult; azalatt Petneházy a megyékből odaérkező lovas bandériumokat fogja szervezni; minthogy Komárom környékén tul alig találta a lovasság számára elegendő szénakészletet.

Az áttért kurucz hadnagynak nagy meglepetésére szolgált, hogy eddigelé mindenütt olly szives fogadtatásban részesült, s ezt a kellemes érzést fokozta azon férfias bizalom, mellyel Mansfeld báró legelső találkozásukkor megtisztel. A derék német ur igen józan, emelkedett nézetekkel birt s értett más egyébhez is, nemcsak a hadmérnökséghez; belevegyültek a politikába is; Mansfeld lovagias őszinteséggel bevallá, hogy biz abból semmi jó sem származott eddig, hogy a magyar és német nemzetiségek örökös küzdelemben tartattak egymással, s hogy ennek bizonyára nem a két derék nemzet az oka, mert ha rájuk hagynák, ők egy óra alatt kiegyenlitenék egy század versenyeit; hanem néhány fondor diplomata, kiknek önérdéke, nagyravágyása és gyűlölete, melly képessé tévé a magyart, hogy innen a földről a holdba meneküljön. (Igy fejezé ki elmésen a török uralomhoz pártolást.) Hanem, hogy mind másképp lesz az ezután; csak egyszer Buda ismét Magyarhon fővárosának neveztesse!

A bizalmas beszélgetés után ott marasztá Petneházyt és Gábríelt magánál ebéden a báró. Azalatt bemutató őket családjának, átvezetve mindkettőt neje szobáiba.

Midőn Mansfeld Petneházyt a báróné elé vezette, a fiatal vezér egészen zavarba jött; e hölgy arcza annyira hasonlított Kanizsayné arczához; bár az akkori franczia divatos viselet nem egyezett is az elébbi ősmagyar főkötő és prémes mente emlékeivel. Nem merte ráfogni, hogy ő az; míg a hölgy meg nem szólítá magyarul:

— Petneházy régi ismerős. Sokszor járt hozzánk boldogult férjem idejében Kassán.

Tehát Kanizsay meghalt, az asszony visszatért birtokába s a legelső ezredeshez, ki megkérte, hozzá ment. Igaza volt; pártfogóra volt szüksége. Petneházy nagyot sohajtott, hát a leányból mi lett?

Mansfeldné észrevevé a fürkésző tekintetből, hogy kit keres? s megelőzé:

— Barbara is itt van.

Tehát *Barbara* és nem *Borbála* többé.

E perczen a mellékszobából vidám beszélgetés közeledő hangjai vonák magukra Petneházy figyelmét. Ezek Borbála hangjai voltak; — oh de fájt, nagyon fájt azokat mégis így hallani. — Idegen nyelven beszélt — idegen férfival.

Megnyílt az ajtó, a hölgy és egy fiatal katonatiszt beléptek rajta. A kisasszony szép hajfürtei, mik egykor ollyan szerényen voltak a gyöngyös párt körül csavarva, most bóbítás toronynyá fodrosultak fején, repkedő szalagokkal fellobogózva, s a hófehér kebelnek, mit egykor a szemérmes válfűző gyöngysorai olly szüzen takartak, most a kivágott derék titkait csábitva árulgatá. Mikor Magyarországon e divatot először meglátták, megdöbbenek rajta, nem gyönyörködtek benne!

A lyánka udvariasan meghajtá magát, illendő távolból Petneházy előtt.

— Ah, Herr von Petneházy!

A kuruczvezér, ki máskint képzelte egykori újratalálkozásukat, levolt hűtve. A világ nagyot változott, a mióta ő odakinn járt. Hanem hiszen igaza van mindenkinek: ő csaknem törökké lett; török sorban csatázott, török lyányért hevült, miért ne történhetett volna hasonló egy leánynyal, ki német családba, német környezetbe jutott. Hanem az mégis szomorú dolog, hogy a magyar ollyan könnyen hajlott valaha ide és amoda!

(Folytatás következik.)

Schiller Fridrik évszázados ünnepe s életrajza.

Folyó évi november 10-én lesz 100 éve, hogy a német nemzet legnépszerűbb költője, *Schiller* Fridrik született. E napot megülik nemcsak Németország, hanem Európa majd minden nevezetesebb helyén, Párisban, Londonban és Konstantinápolyban, sőt Amerikának egyes városaiban is. Jele ez a költői geniusz hatalmának. Mi magyarokul, a kik véletlenül épen csaknem ez időben hoztuk meg hódolatunkat egy nagy szellemi bajnokunk emlékének, épen mert illetékes helyünket az európai nemzetiségek sorában szintén elfoglalva tartjuk s a szellemi élet és mozgalom érintései által szintén érdekelve vagyunk, nem lehetünk érzéketlenek szomszédaink

örömyilatkozatai ellenében. Bár ezek nagyobb figyelemmel kísé-
nék a mi életmozgalmainkat is s otromba gyanúsítások és rágalmak
teréről lelépve végre elismernék azt, hogy ha életjelt akarunk adni
magunkról, valóban nincs szükség — demonstrációkra. Élünk s
élni fogunk. *)

A németek büszkéik Schillerre. Illy népszerűsége köztök egy
halandó sem tett szert, s történt az is, hogy itt-ott „a németek
szentjének” is hallottuk nevezni. Büszkéik ők Goethe is, a ki mint
költő nagyobb Schillernél, de olly általános szeretetre minden
nagysága mellett sem tehetett szert. S ha ők büszkéik költőikre, ám
legyenek azok, ám osztozzunk mi is ez örömben, hiszen maguk
is bevallják, hogy csak tudományos és művészeti téren bírnak vi-
gasztaló jelenségekkel, mert a politikai és anyagi közéletben örök
nyomorúság e 40 milliónyi szétzilált nemzetköznek az ő osz-
tályrésze.

Schiller roppant népszerűsége sajátosos tünemény. Ő nem a
legelső német irodalmi és költői nagyság. Goethe — mint mondtuk
— magasabban áll mint költő; Lessing nagyobb kritikus nálánál,
de Schiller mégis a legérdekesebb, legnemesebb alak a német mu-
zsák templomában. Egyike volt ő a messzebb körökre s időkre
ható szabad, független szellemeknek, kinek befolyását más nem-
zetek irodalmi is megérzték s ime hálásan elismerjük azon
részt is, melly belőle a magyar művelődési fejleményre, irodal-
munkra esik.

Magas szellem, tiszta, szép lélek, mocsoktalan jellem s az em-
beri szív elzengett fájdalmi, mellyek őt is gyötörték — ezekben
áll Schiller hatásának titka, különösen saját népére. Ezért volt ő
kedvesebb, mint a nagy Goethe, bár ez Schillert még igen sokáig
élte tul. Ugy jellemzik őket, hogy Goethe a büszke cédrus, Schil-
ler az illatozó rózsabokor. Goethe óriás szelleme iránt bámulatot,
tisztetletet érezünk; Schiller iránt rajongó szeretettel van a német.
Goethe a kiváló szellemek költője, Schiller minden érző szív köl-
tője, s a „kedélyes” német nép azért van olly lelkesedéssel iránta.

Lássuk életének főpontjait, s vonjuk le a tanulságot, a meny-
nyire lehet, minmagunk viszonyaira is. Egykoru levén Schiller a
mi Kazinczyunkkal, a két jeles férfiú pályájának összehasonlítása is
bő anyagot szolgáltathat a gondolkozó olvasónak.

* * *

Schiller Fridrik 1759. nov. 10-én született Marbach városká-
ban a Neckar folyó mellett, a mostani Württemberg királyságban
(akkor hercegségben), hol a szorosabb értelemben ugynevezett
szabók laknak. Atyja, János Gáspár, 1745-ben mint sebész lépett
be egy bajor huszárezredbe, hol egyuttal altiszti szolgálatot vég-
zett. Később Marbachban telepedett meg, hol borbély és sebész
üzletet nyitott. Némi műveltséggel bírt s neje, a nagy költő anyja,
leginkább szívósága által tűnt ki. Ugy látszik, a borbélyművészet
nem igen bő jövedelmet hozhatott, mert midőn a 7 éves háboru
kitört, az öreg Schiller ismét kardot kötött s 1757-ben a würtem-
bergi hadseregbe lépett s ezen katonáskodási szakban született fia
Fridrik, kinek híre világra szóló lett.

A gyermek első éveit gyakori betegségek háboriták s fejlő-
dése igen lassu vala. Atyja, mint katona, gyakran volt kénytelen
állomásait változtatni, s családja híven követé városról városra. A
kis Fridrik igen figyelmes gyermek volt s szívesen hallgatá atyja
elbeszéléseit, különösen a bibliai történeteket. Anyja, kitől a fiu
vörhenyeges haját s szeplőtéljes arcát öröklé, fel tudá ébreszteni
benne a jó és szép iránti érzést s okos tanításokkal a fiu kedélyére
hatni. Hat éves korában kezdett a gyermek a latin s majd a görög
nyelvvel bajlódni. Élénk hajlamot tanusított a papi pálya iránt s
gyakran tartott gyermektársai körében kenetteljes szónoklatokat,
mellyeknél senkinek sem volt szabad nevetni, különben a szónok
megharagudott s elszaladt. Itt lelhetők első nyomai Schiller ké-
sőbbi komolyságának, pathosának!

Midőn 9 éves volt, Ludwigsburgba került az atyja. Ez mint-
egy 10,000 lakossal bíró város, a mostani württembergi király má-
sodik székvárosa, s akkor is az uralkodó herceg nagy figyelmének
tárgya volt. Itt egészen új világ tárult fel Schiller előtt. Drámai

tehetsége ekkor ébredt fel, s 14 éves koráig kedvencz mulatsága
volt, papirosból kimetszett bábokkal drámai jeleneteket előadatni.
Itt járta a latin iskolákat. 1770. körül a „Solitude” (magány) nevű
hercegi kéjlakba tétetett át atyja, hol a kastélyt kerítő fa- és
egyéb ültetvények gondja bizatott reá. A fiu tovább tanult Lud-
wigsburgban s már ekkor egyes versekkel lepte meg környezetét.

1771-ben Károly württembergi herceg katonai iskolát alapí-
tott a „Solitude”-ben, mellyben különösen katonatisztek fiaí voltak
képzendők minden díj nélkül. Ez intézetbe lépett Schiller is 1773.
elején; eleinte jogi pályára készült itt, később azonban az orvos-
tant választá. A 14 éves ifju üres óráit többnyire költői művek
tanulmányozására fordította s önmaga is megkísérlette erejét
mindinkább nagyobb mérvű művekben. — A Solitude-féle képző
iskola 1775-ben Stuttgartba, a hercegség fővárosába tétetett át s
hercegi katonai akademiává emeltetett. Egy nagy kaszánya-épü-
let lön e célra kiszemelve; s a növendékek egyenruhában s kato-
nai szigorúsággal neveltettek. A fiatal Schiller ez elzárkózottság-
ban, e merev rendszer korlátai között nem jól érezte magát; mind-
azáltal tovább folytatta orvosi tanulmányait, de még többet
foglalkozott költői művekkel. Ekkor lettek kedvenczei: Rousseau,
Plutarch, Shakespeare. 1776-ban, tehát 17 éves korában, látta egy
ottani folyóiratban legelső költeményét (Der Abend — Az est) ki-
nyomtatva, s ezt nemsokára más olly művek is követték. Több
társával valódi költői daczszövetséget alapított, melly nem nyer-
heté meg tetszését az uralkodónak, Károly hercegnek. Schiller
titkon lopta be magához az olvasásra szánt könyveket s a tilalom
daczára főzte költői műveinek terveit. 1779-ben két magas vendég
látogatta meg a katonai intézetet, kikről nem gyanítá még akkor
Schiller, hogy később olly közel viszonyba lépend velők. E két
vendég a Weimári herceg és a már akkor híres költő, Goethe volt.
Ez utóbbi hatalmas benyomást tett Schiller kedélyére; csodálattal
volt eltelve iránta s alig telt el 10 év, e két név már egymás mel-
lett ragyogott a német költészetben; e két férfiut az irodalmak
történetében páratlan barátság fűzé össze.

1779-ben, midőn az akademiából ki akart lépni, a szigorlatra
beadott dissertációjával nem nyere meg tanárai tetszését, a herceg
akaratjából még egy évet kellett e zárda-életben töltenie. Költői
vágyai ujult erővel törtek elő: Homer és Virgil lettek kedvenczei
s már 1777-ben elkezdett fiatalkori színműve, a nálunk is eléggé
ismeretes „Haramják” (Die Räuber) 1780-ban elkészült. — Ugyan-
ez évben a herceg tiszteletére az akademisták által rendezett színi
előadásban mint szereplő is fellépett, de játéka — kiállhatatlan
volt; ordított-hadonázott, hányt vetette magát s azon önmagába
nem férő, kicsapongó szellemet mutatá, melly a „Haramják” czi-
mű színműnek is egyik ismertető jele. E művet egyébiránt számta-
lan megszakasztás és fennakadás között írta s daczára azon szí-
goru örködésnek, melly az akademiában az illynemű foglalkozást
keményen tiltotta.

Végre 1780-ban kilépett az akademiából s a 21 éves ifju mint
alorvos lépett be egy gránátos ezredbe 18 ftnyi havi fizetéssel. Ez
állomás nem elégitette ki sem őt, sem szüleit. Azonban mégis új
világ nyílt előtte, midőn az akademiái zárt falak közül kiszaba-
dult. Stuttgartban vig czimborák társaságában kipótolni sietett
mindazt, a mit addig mulasztott. Boroztak, dohányoztak, játszottak
és kugliztak, a németek módjára — s az utóbbi (a kuglizás) még
későbbi éveiben is igen kedves mulatsága volt.

Az orvosi foglalkozás annál kevesebb idejét vette igénybe.
Költői munkálódása mellett egy kis politikai lapot is szerkesztett.
1781. nyomtatásban jelent meg „Haramják” című műve, s roppant
figyelmet ébresztett Németországban. Mannheimban s nemsokára
más városokban is, színre hozták. 1782. majusban másodszor adták
Mannheimban. — Schiller szerette volna látni. Szabadságot nem
kérve, oda utazott s jelen volt az előadáson. Visszaérkezte után két
heti börtönre ítélték, s a külfölddel minden összeköttetését megtil-
tották. A herceg tovább ment, s egyenesen megparancsolá Schil-
lernek, hogy „komédiákat s effélék soha többé ne merészellen írni.”
Tökéletesen elvesztette a herceg kegyét. Elhatározta tehát, hogy
megszökik, a mi 1782. szeptemberben meg is történt, és Schiller
szerencsésen Mannheimba ért. — Ez időtájban tervezte „Ármány
és szerelem” (Kabale und Liebe) s „Fiesco” című színműveit, s az
elsőn meg is látszik akkori kedélyállapotának ingerültsége. De
ebben is bebizonyul, hogy Schiller sokkal szerencsésebb a szellem-
dus, de bukott, mint nemes nők rajzolásában; a gonosz jellemeket

*) Minő alaptalan a bécsi lapok azon gyanúsítása, hogy nálunk a Kazinczy-ünnepe
Schiller ellenében támadt, többi között azon csekélység is tanusítja, hogy a V. U. is, még
1857. végén adván Kazinczy arcképét, ez alkalommal már a 2 év múlva bekövetkezendő
százados napra figyelmeztetett. S Lévy József még ennél is korábban emelé fel lelkes
szavát a „Szépirod. Közlönyben” — a midőn még Schillerről mélyen hallgattak smott.
Szerk.

ellenben mindig tulságosan feketére festi. — E művei egyébiránt roppant haladást tanusítottak a „Haramjék“ óta, a mit elismert a közönség s az ítéset is, s a költőnek, kit ismét keserves nélkülözések háborgattak, ismét szebb napjai kezdenek virradni. — Még nagyobb fejlődést lehetett észrevenni az ezután következett színművében: „Don Carlos“-ban, melly valódi átmenetet képez nála a természeti költészetből a magasabb műköltészetbe.

Dramáiról jelentékenységet mindinkább át kezdék látni s színgazdagok és könyvkiadók szerződéseket kötének vele új színművek írására, ámbar a tiszteletdíj még mindig igen sovány vala. Megszorult állapotából hasznót huzott, a ki hozzá fért. Egy folyóiratot is adott ki („Rheinische Thalia“), melly előbb Mannheimban, utóbb Szászországban jelent meg. Egyes kitüntetések is érték. Alkalma levén 1784. decemberben a weimári udvarnál Károly Auguszt herczeg jelenlétében, „Don Carlos“-ának első felvonását felolvasni, a műértő herczeg „weimári tanácsos“ czímmel ruházta fel. Az elhagyott szökevény lelkének e megtiszteltetés igen jól esett.

Schiller népszerűsége ezalatt nőttön nőtt; hódolatok, buzditások, ajándékok érkeztek hozzá. Elhatározta, hogy Szászországba költözik át, s 1785. elején Lipszébe majd Drezdába, s végre Weimárba érkezett, hol Herder és Wieland igen barátilag fogadták. — Goethe ekkor Olaszországban volt, s a két költő között eddig még semmi közeledés nem történt. Szászországba való költözése által új fordulat állott be Schiller életében. Itt talált először öt felfogó, rokonérző keblekre; kibékült a világgal és emberekkel, kiengesztelődött önmagával.

Mig Goethe Olaszországban a képzőművészet renekeinek tanulmányozása által fejleszté szellemét; addig Schiller, ki most legtöbbet időzött Weimárban, itteni új és szép viszonyai és saját tanulmányai által képezé magát s érlelődött valódi férfiúi jellemmé. — 1787. egy kirándulás alkalmával ismerkedett meg Rudolstadtban a Lengefeld-családdal; egy vadász-mester özvegye volt ez, s ennek két kellem- és szellemdus leánya, Karolina és Sarolta. — Ez utóbbi lett később Schiller neje, kivel 1790. február 22-én kelt egybe. E házasságban találta fel Schiller legnagyobb boldogságát, nemcsak szíve akadt nyugpontra, feltörő lelke is biztosabb célra talált. Ezalatt Goethe is haza került Weimárba, mindinkább közeledett Schillerhez, ki amannak befolyása következtében lett a jenai egyetemnél a történettan tanára. Goethe Weimárban, Schiller Jenában — egymás tehetségét kölcsönösen elismerve — ekkor kezdődött a német irodalomra nézve a classicus idöszak.

Jenában mindazáltal nem legkellemesebb napjai voltak Schillernek. Fizetés nélküli tanár levén, irodalmi napszámos munka által kellett élelmének egy részét megkeresni. Roppant szellemi munkásságának eredménye volt 1791. egy veszélyes mellbetegség, kezdete azon kórnak, melly élete végeig kísérte, s kora halálát is okozta. Ez időben készült egy része jeles történelmi dolgozatainak

(Abfall der Niederlande - Geschichte des dreissigjährigen Krieges stb.)

1793-ban annyi sok évi távollét után ismét meglátogatta hazáját Würtemberget, honnan egykor menekült. Visszatért ismét szülei, testvérei s régi ismerői körébe, hol nejevel együtt igen kellemes napokat élt, visszaemlékezve elmúlt ifjúkori napjaira. A herczeg nem békült ki vele, de legalább nem tiltotta meg neki az ottlétet s nem sokat törődött vele — a mi épen inyére volt Schillernek. Ez évben született első fia, Károly. 1794-ben Cotta könyvkiadóval megismerkedvén, egy nagy folyóirat kiadására egyesültek, melly „Horen“ név alatt nagy sikerrel lépett életbe.

Visszatérve Jenába, ott találta a nagy tudóst Humboldt Vilmost (a nem régen meghalt Sándor fivérét), kivel legszorosabb baráti viszonyt kötött. 1791. óta Fridrik, Holstein-augustenburgi herczeg, Schiller nyomasztó helyzetéről értesülvén, ennek 3 évre 1000 tallér évi díjt ajánlott fel. Ez időben keletkezett számos szép-

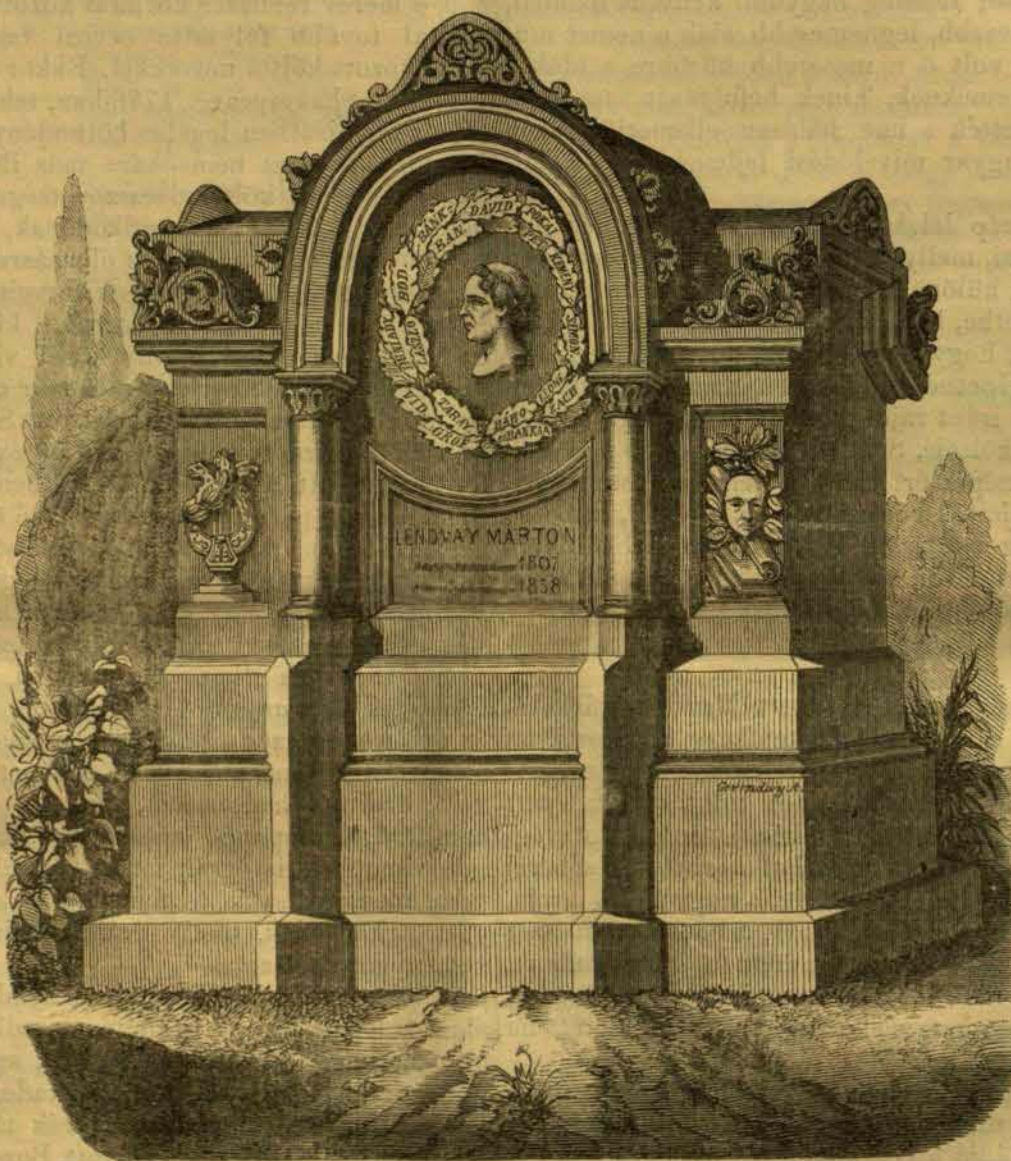
tani (aesthetikai) dolgozata s „Horen“ című folyóiratában Humboldt barátjával együtt következetesen s egész erővel hirdetéik irányukat: az önmivelődést, az összhangzatos miveltséget, az egyéni, emberi tulajdonok minél tisztább, tökéletesebb kifejtését. És ebben áll Schiller tulajdonképi érdeme, ez az ő idealismusa, melly minden művéből kitünik. Őt nem külön magánszempontok, hanem általános emberi érdekek vezették s innen az ő költészetének világpolgári (cosmopoliticus) színe, melly épen a németeknél találhatott leghevebb felfogásra, legnagyobb felkarolásra, s talán csak azon földön is teremhetett, mellyet philosophusok földének neveznek.

Minél inkább mélyedt Schiller bölcsészeti tanulmányokba, annál kevésbé volt többé kedve, régibb dolgozataival megelégedve lenni, s alig mert a jenai tanár ismét a költészethez nyulni. De alig költözött el 1795-ben Humboldt barátja, ki reá oly nagy

befolyással volt, Berlinbe, azonnal egész özőnnel szórta ismét a világba legszebb költeményeit.

Végre bekövetkezett az idő, hogy a két költő, Schiller és Goethe közti páratlan viszony is teljesen megszilárduljon. Goethe ekkor nem csak híres költő, hanem a weimari udvarnál magas állású s nagy befolyású férfiú is volt. A közeledés így történt. 1794-ben Goethe egyszer jelen volt Jenában a természetvizsgáló társulat gyűlésén. Az ülés végén találkozik a két férfiú. Beszélgetve távoznak s társalgás közben Goethe haza kíséri Schillert. Az első lépés megtörtént és különösen Schiller nejeinek közbenjárása mellett a két költő közti bizalom mindig nagyobb, mélyebb lön. Schiller felszólítja Goethét, hogy folyóiratában részt vegyen, az utóbbi beleegyezik, s dolgozatot küld. Teljesen értik, becsülik egymást s a Weimárban és Jenában lakó két férfiú között a legérdekesebb levelezés indul meg, melly mai napig a német irodalom legbecsesb okirat-kincsei közé tartozik.

Ez idő óta a két költő a legszorosabb, leggyümölcsözőbb baráti

LENDVAY SIREMLÉKE a pesti temetőben. — (Lásd a szöveget 537. lapon.)

viszonyban élt, úgy hogy később Goethe méltán mondhatá: „Közelben egy napot sem éltünk úgy, hogy szóval, a szomszédban egy hetet sem, hogy írásban ne mulattunk volna.“ Schiller pedig írta: „Mindenik adhatott a másiknak a mivel ez nem birt, a miért viszont az kaphatott valamit.“ — 1795-ben Károly Auguszt weimári herceg fölmenté a jenai egyetemnél minden tanársági nyilvános teendőktől, s másképp biztosítván jövőjét, teljes szabadságot adott neki, ideje felhasználására. Ez évben született második fia s ekkor

a köztemetőben tették nyugalomra hamvait s csak évek múlva ásták ki újra s helyezték el a weimári hercegi sirboltba.

Ez azon férfiú, kinek most Németország s távol országokban élő tisztelői születése évszázados napját ünneplik. Tiszteljük mi is a kegyelet ezen érzését s mint az európai nemzetsaládnak egyik tagja, meghozzuk mi is a tisztelet adóját.

Schiller emlékét, halála óta, számtalan kegyeletes tényben örökölték.

A házak, melyekben Németország különböző helyein valaha lakott, kitűnő gond tárgyai. — Emlékszobrá is több van. Lapunk mai száma Goethe és Schiller egyesült szobrának rajzát hozza, mely két évvel ezelőtt állítottatott fel Weimárban Rietschel szobrász mintája szerint.

Gondolat-törédekek.

„Szellemi erőnk legnagyobb, legnehezebb feladata az önmegtagadás; ah, a sors sokszor igen mostoha irántunk! de a helyett, hogy azt békétlen indulattal vágyainkhoz erőtetni igyekeznénk, törekedjünk inkább, vágyainkat sorsunkhoz alkalmazni; így életünk minden körülményei között — ha nem is igen boldogok — de boldogtalanok sem leszünk, s magunknak ez életben legalább tűrhető időtöltést szerezhetünk.

Ha lelkünkben már alapja van vetve a gondolkodni szeretés hajlamának, s ha élet-körülményeink nem kedvezők arra, hogy bennünket örök szórakozottságban tartsanak — akkor bennünk sokkal nagyobb ereje fog kifejlenni a lélek, mint pedig a szíve hatalmának; s kifejlett életbölcseiségünk nézetei által hamarabb s könnyebben tudunk tekinteni a szív-érzelmek habzó hullámain.

Lélek és szív két főalkatrészei az embernek, s egyik a másikért sokszor és sokat

érez; de vannak különböző vágyai is mind a kettőnek, melyek, ha nem teljesülnek, egyiknek boldogsága soha a másiknak szenvedéseit nem pótolhatja.

Van a valódián művelt lélek boldogsága s önelégültségének egy csak kevesek által elérhető magas foka, hová azok juthatnak egyedül, kiket nemesen s tisztán érő szív vezetett keresztül a legveszélyesebb lelki vizsgálódásokon, tapasztaláson és szenvedéseken.

Mennél miveltebb, tisztább és emelkedettebb a lélek, annál szabadabb és boldogabb; mennél jobb, nemesebb és érzékenyebb a szív, annál többet szenved, többet tud áldozni, s többször tagadja meg magát. N. T.

Goethe és Schiller emlékszobra Weimárban.

GOETHE.

SCHILLER.

rá nézve, mint inkább költséget okozó meglepetés. 1804 született kisebbik leánya. Ez időben egyszer Jenába rándulván, utközben meghült, beteg lett s e betegség 1805 majus 9-én véget vetett életének. Alig volt valamivel idősebb 45 évcsnél. A sors úgy akarta, hogy a bekövetkezett nagy politikai eseményeket s hazája megaláztatását a francia fegyverek által, a költő ne láthassa. Halálát fájlalta hazája, nemzete, de minden ismerőse között leginkább Goethe. — Temetése csendes, csaknem szegényes volt. Weimárban

TÁRHÁZ.

A tárogató ügyében.

— (A tárogatót illető ajánlat.) Nagykun-Turkeve, okt. 23-án. Meg ne ijedjen a tisztelt olvasó, ha gr. Fáy István urnak, az uralkodó máltai rend vitézének a V. U. f. é. 42-ik számában „Magyarország cigánybandáihoz“ intézett felszólítása folytán, én is — ki ugyan cigány nem vagyok, nem is voltam — és pedig saját csekély személyemet is a dologba keverve, — a tárogatóról kezdek beszélni. — Gr. Károlyi György urnak 1842. máj. 15-én megtörtént békésmegyei főispáni székfoglalása alkalmával Placintár Gergely táblabíró és bandériális rendező által felszólítottván, hogy én, mint a ki hir szerint a tárogatót fújni tudnám, vagy mint többféle fúvóhangszernek hangjegyek szerinti kezelője, rövid idő alatt begyakorolni képes volnék, — a báró Wenckheim Béla ur által vezetendő lovas bandériumnak lennék tárogatósa: e nem várt meglepetést nem érdemlendő, — mivel e hangszert nem birtam, mindjárt lépéseket tettem azon tárogatónak magamhoz szerzése végett, melyet kunhegyesi sebész Németh Benjamin (Németh István tábornok és Németh Károly ezredes testvére) birt, mint gyermekkoromban hallám, fújt, s mint értesemre esett, a roffi Borbély urnaknak ajándékozott, innen pedig talán Recsky András ur és többek kezére került; — de minden utánjárásom, s azzal együtt a tárogató tanulmányozásához erős vágyam füstbe ment. — Most tehát, midőn a tárogató ügye fölkaroltatott, s az ép, és nem ép tárogatók halottaikból föltámadnak: régi vágyam teljesülésének reményében elhatározám, s nehogy Lisztnek mintegy igazolásul a cigányoké, vagy holmi peregrinus kapellmeisterké legyen a dicsőség, ezennel ünnepélyesen följánlom, hogy a tárogatónak gyakorlati és tudományos tanulmányozását, — s ha a mostani zenerendszerbe úgy a mint van, beilleszthető nem volna átalakítását s tökéletesítését, majd egy tárogató-iskola összeszerkesztését megkísérleltem, vállalkozásom sikerét a különféle fa- és rézfúvóhangszerek, különösen a klarinét és műszeres vadászkiüt kezelésében szerzett némi gyakorlatosságomra stb. alapítván. — Kinek birtokában tehát, kedves hazámiai közül a tárogatónak még ép, vagy csak látszólag is használható példány létezik: szíveskedjék azt — akár hírlapi, akár magánutoni értekezés mellett — a föntírt célra átkölcsonözni; becsületszavammal s anyagilag is biztosítván mindenkit, miként begyakorlás, és hogy úgy mondjam, lemásoltatás után hiba és rontás nélkül, a legnagyobb köszönet mellett sietek visszaszolgáltatni. — Hajdu László m. k., hites ügyvéd. — (Fogadjon ön teljes elismerésünket e derék ajánlatért; kívánjuk, hogy ohajtása mielőbb teljesülhessen. Tessék a következő tudósításokat elolvasni. Szerk.)

— („Két tárogató egyszerre.“) Midőn 1858. évben a pesti magyar muzeum régiségi osztályát meglátogattam, két klarinetszerű hangszert vonta magára figyelmemet, melyeket a kísérő szolga „tárogatók“-nak lenni mondott.

Ha a muzeumi szolgának valóban igaza van, azon esetben épen úgy jártunk mint az az ember, a ki a lovát kereste és rajta ült. Az egész országban keressük, kutatjuk a tárogatót, pedig Pesten az ország kebelében, mindnyájunk szemeláttára egyszerre két darab is áll felfedeztetlenül.

A hírlapok már eddig 3 tárogatóról tettek tudtom szerint jelentést; de a közlő egyről sem írta, hogy azt valóban most látta volna. Kétszerte érdekes tehát, hogy Pesten, hol jeles hangszerkészítők, szakértők és annyi ügybarát van a tanulmányozás, összehasonlítás és kísérlet szolgálatára egyszerre két példány is áll.

A muzeumi példányok egyike kisebb, másika valamivel nagyobb. A csutorájuk nemcsak ép, hanem az ugynevezett nyelvecskéjük is megvan; egyszerűen, ha jól tudom, alkotó részeikből semmi sem hiányzik; s így megzsoláltatásuk sem nagy munkába, sem sok költségbe nem kerülne; sőt azokat én olly egyszerű szerkezetűeknek találtam, miként fel sem tehetni, hogy a mostani hangszerkészítők olyakat kiállítani képesek nem lennének.

Legelső teendő lenne tehát, a pesti muzeumi tárogatókat a feledés porából kiemelni, a hangszerkészítőknek átadni, s kísérletképen néhány példányt készíttetni. — Ha tárogatóink nincsenek, úgy gróf Fáy István urnak a cigányokhoz intézett azon felhívása, hogy a tárogató hangszereik közé vegyék föl, a legjobb akarat dacára is holt indítvány marad.

Nézetem szerint még az is igen a dologra tartozik, vajjon a tárogató minden hangnemre (Tonart) alkalmas hangszer-e? vagy csak mint egyes hangszerek használható. A tárogatóról még igen keveset tudunk; de hogy is tudnánk sokat, midőn azt sem tudjuk, hogy Pesten kettő van.

Nem kétkem, hogy a muzeum igazgatósága a tárogatókat ezen célra ki ne adná; s még kevésbé kétkem, hogy Pesten néhány ügybarát nem találhatnánk, kik a kísérlet különben is sokra nem rugható költségeit fedezni készek nem lennének.

Legyen szíves tehát a közfigyelmet a muzeumi tárogatók iránt fölébrenszíteni, s módot találni, hogy zenészeink kész tárogatókat mielőbb kaphassanak. — B. Gyarmat, október 31-én. — Jeszenszky Danó.

— (Tárogató Árokszálláson), Árokszállás, október 27. A Vasárnapi Ujság 43. számában „Tárogató nyomai a jászoknál“ czim alatt közleménnyel mintegy felhivatván a jászoknál közlése. Illő kötelességnek tekintem innen is felszólalni, miszerint azon történelmi emlékül feltűnt nemzeti hangszer, a tárogató egy példánya Árokszállás város irattárában is feltalálható. — Szintén kemény fából készült klarinét formájú, és 17 lyukkal, 10 hosszában egy sorban, alól mindkét oldalán három-hárommal, fölül pedig egygyel ellátott mű. Fújni ezt sem lehet, mert a

nyelve ennek sincsen meg; az utolsó a ki fújni tudta, de a ki már rég elhalt, valami Sóska nevű idevaló ember volt. — Kóczián Gusztáv.

— (Tárogató Nógrádmegyében.) A „Magyar Sajtó“ szerkesztőségéhez a következő levél intéztetett: „Tisztelt szerkesztő ur! Nemzeti és zeneszerünk, a hírlapjainkban sokszor emlegetett tárogató sipot illetőleg, örömmel közlöm nógrádmegyei földbirtokos tek. Platthy Károly ur épen e napon, dicsőült Kazinczy évszázados ünnepének napján irt sorait, mely szerint Nógrádmegyében fekvő Táb pusztá lakosa Uram György nemcsak birtokában van a tárogatónak, hanem — közlő ur szavai szerint — „maig is emlékezteti Táb környéke bérczeit ősapáink boldog korára e kedves hangzatu hangszerevel!“ — Midőn tehát én az illetők figyelmét ezen nemzeti életünket olly közelről érdeklő közlésre ezennel felhívom, nem mulasztatom el közlő urnak ez ügyben tett fáradozásaiért ezennel nyílt köszönetet mondani. Pesten 1859-ik okt. 27-én. — Gaál Ernő.“

Irodalom és művészet.

— (Magyar tudom. Akademia.) Akadémiai költségen megjelent: Kazinczy Ferencz és kora. Irta Toldy Ferencz. Első rész: I. és II. könyv 1759—1794. Negyedréti diszkidás, Kazinczy arcképével 1791-ből. 22¹/₂ iv. — Ara az egész munkának, melynek második része a III. IV. és V. könyvet, vagyis az 1795—1832. éveket foglalja magában, és Kazinczy 1828-ki képével lesz diszesítve, 8 ujft. — Továbbá sajtó alatt: Emlékkönyv Kazinczy Ferencz százados ünnepéről, mely az okt. 27-iki ünnepély előadásait, ugyanint: báró Eötvös József magasztaló beszédét, Toldy Ferencz irodalmi előadását, gróf Desewffy Emil zárszózatát, úgy Tompa Mihály és Szász Károly koszoruzott költeményeit foglalja magában, s a Kazinczy mellszobra fényképével lesz diszesítve. — Végre a m. Akademia pénztári hivatalában, valamint minden pesti könyvtárban kaphatók a Kazinczy Ferencz emlékeztetőre vert érmei bronz példányai 2 uj frton. — Arany és ezüst példányok az akadémiai pénztárban megrendelhetők, amazok 120, ezek 12 frt előfizetés mellett. — Pest, oct. 27. 1859. Toldy Ferencz, titoknok.

— (Dr. Sugár „Orvosi naplója.“) Alkalmunk volt e napokban Dr. Sugár sajtó alatt levő „Orvosi naplójából“ mutatványt látni, s ennek folytán örömmel tudathatjuk, hogy a t. szerző a kiadó a programjában tett ígéreket fényesen be fogja váltani. Ez igen csinosan irt és napi szükségre szánt orvosi könyv mind tartalomra, mind bőségre, mind külsőn bátran fog versenyezni a hasonló német művekkel. Sokat ígér az épügy gyakorlati haszon, mint tudományosság tekintetében; s így az érdemes orvos urak csak önmaguk érdekében cselekedeznek akkor, ha e nemcsak korszerű, de igen hasznos és szükséges vállalatnak körükben minél szélesebb elterjesztésére hazafiúi buzgalommal közreműködnek. A legkésőbb jövő hó első napjaiban megjelenendő Orvosi napló bolti ára 2 ujft. leend.

+ (Új magyar lap.) Lonkay Antal, jelenleg a „Tan. Lapok“ szerkesztője, újévtől kezdve „Az idő tanuja“ czimú, naponként kétszer megjelenendő politikai lapot fog szerkeszteni.

△ (Pályaköszöru.) A „Tan. Lapokban“ egy kath. lelkész 10 arany jutalmat tűzött ki e kérdés megoldására: mikép lehetne a népet az istentelen káromkodásról leszoktatni? — A jutalmat a beérkezett 3 pályamű közül Bellony Sándor endrefalusi (Nógrád m.) segédlelkész nyerte el, melyet a T. L. közölni is fognak.

+ (Király János „Takarékos háztartás“) czimú munkára nyit előfizetést. E munka a felhívás szavai szerint alapos és biztos tanácsadó hölgyeknek, mindennemű öltözékek önkezü elkészítésében, annak megtakarításában és tisztántartásában, XXXII nagy mintán 231 rajzzal. Előfizetési ár 4 ujft. Beküldési határidő november vége.

+ (Molnár István „Népélet czimú két kötetes beszégyűjteménye“) Magyar Mihály, mint kiadó, előfizetést hirdet. Előfizetési ár 1 ft., bérmentesen küldve 1 ft. 20 kr.

+ (Színműköltőink egyike) olly drámát szándékozik írni, melynek hőse a régi jó Tinódi Sebestyén lenne.

+ (Tinódiról levél szö.) emlékeztetbe hozzuk utolsó magyar hegedő-szünk szép historiás énekeit, melyeket mult évben a zenede növendékei egy párszor olly nagy tetszés közt énekeltek el. Örömet hallanók mi ezeket az idei hangversenyekben is. Nem ártana, ha e gyönyörű régi énekek közül egyet-kettőt cigányaink is betanulnának, úgy legalább meggyőződhetnének arról, hogy szebb az egyszerű, mint a mód nélkül kiczifrázott nóta.

— (Előfizetési felhívás.) „Hegedűsné emléke“ czimú zenevállalatra. A zenemű Losonczy László kedvelt költőnk „Kél a szellő bus sohajjal“ czimú szép költeményére van csinálva. A tiszta jóvedelem Hegedűsné sirján emelendő emlékkő föllállítására leend szentelve. Ára: egy uj forint. Az előfizetéseket november hó folytán kérem beküldeni hozzám (Képiró-utca 8. sz.), hogy december végeig t. előfizetőim megkaphassák a zeneművet, mely diszes kiállításban, a dicsőült művészről sikerült arcképével fog megjelenni. A példányok bérmentesen fognak megküldetni. Minden 10 példány után egy tiszteletpéldánnyal kedveskedem. T. cz. előfizetőim nevei külön mellékletben ki fognak nyomtatni; ugyanott a költségek és a tiszta jóvedelem köztudomásul fog juttatni. Pesten, October 15. 1859. Zimay László.

+ (Kazinczy gypsz-mellszobra.) Lauffer és Stolp könyvkereskedésében Kazinczynak Marsalko által készített mellszobra gypszmáslatban megszerezhető, még pedig finom gypszből 6 ft; alabastromgypszből pedig 10 ft-ért uj p.

△ (Arany János költeményei), miután az első kiadás teljesen elfogyott, nemsokára második kiadásban fognak Heckenastnál megjelenni.

+ (Szász Károlynak Kazinczy emlékeztetése írt versét) az Akadémia nem 10, mint először határozta volt, hanem 25 arannyal jutalmazta.

+ (A „Sárospataki Füzetek”) harmadik évfolyamának III. füzeté érdekes és tanulságos tartalommal megjelent.

+ (Egressy Gábor) értesíti a közönséget, hogy engedélyt nyert egy „Magyar színházi lap” megindítására, melynek programját a napokban küldendő szét.

+ (Tehetséges fiatal színészünk Lendvai) nemsokára Dózsa György szerepében is föl fog lépni; most tanulmányozza nagy kedvvel és buzgalommal.

+ (Barabás Miklós jeles festésznök) írja a „Nefeletts” — Berzsenyi Dániel magasztos szellemű költőnknek jól sikerült arcképét készíté el, s a magyar Akademiának ajándékozá oly célból, hogy azzal az ülésterem díszíttessék. Ugyane terem falait ékesíti Orlai Petrics Soma képe is: Kazinczy és Kisfaludy Károly találkozása.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

⊙ (A Biharhegység), melyről egyszer már hosszasan szölkünk, maga lakatlan s ha valaki a festői Belényes hegymedenczén végig tekint s látja a virulást, azt vélné, hogy e tájat jólétnek örvendő nép lakja; de nem úgy van, mert a felette kavicsos talaja terméketlen, a legjobb trágyázás mellett is hálátlanul fizet. A hatalmas kavicsstorlatok bizonyítani látszanak, hogy a talaj egykor tengermeder volt s mutatják a víztükör lassakinti alábszállását, egész a legalsóbb fokig, a fekete Körös mostani medréig. A föld terméketlensége miatt, a férfiak a mezőgazdasági dolog-Idő alatt lezarándokolnak a Bánságba s ott napszámmal keresnek a télre valamicskét össze. De e mellett nagyban el van terjedve itt a pülínkaégetés roszból, kukoriczából és szilvából. A szilvatermesztést ez okból nagyban viszik, mely minden 6—7-ik évben oly jól terem, hogy a paraszt egész házat majdnem az után tartja. A faluk mindegyikében valamely kézmivességet üz a lakosság, és pedig általában. Felső-Versárban például minden paraszt egyszerűs mind kovács, Alsó-Versárban csizmadia, ki maga cserzi, festi a bőrt, Serbesten mind szabó lakik, Vaskohon jeles német vargák laknak, legnagyobb a sürgés Budurászán, hol 20 kalló kalapál, melyekhez a szürposztót a lakosok házi foglalkozásként készítik, ezenkívül tetemes paraszt asztalos mű, tulipános láda, ágy, főleg pedig bölcös kerül innét ki: a nagyváradi vásárookra egész sor kocsi visz ily bölcösöket. Jelentékeny iparág a vaskohi kerületben a fazekasság; az itteni cserépedény feltűnően szép vörös, s a korsó alakra nézve kitűnően helyes, a régiekre emlékeztető. Mind ezen s egyéb kézmivességet azonban a lakosság mellékfoglalkozásként s leginkább csak télen üzi s nem is oly fontos, miszerint attól a Biharhegység jövője függne, mely tulajdonképen az ércztelepeken alapul, melyeket magában rejt. Rézbányánál van egy ólom és rézbánya, mely a 15-ik században kezdődött Thurzó a körmöczi pénzverő főügyelete alatt. E bánya egykor igen gazdagon jutalmazó volt, de ma kis mértékben mivelik; 1815-től 1858 végéig csak 717,178 ft. tiszta jövedelmet hozott. E cs. kir. bánya jelenleg szabad kézből eladandó. — Az északi Biharban egyetlen érczet nyerne, a vasat, s azt is Petroszon, hol eddig több vaskoh állott, melyeket most egyetlen nagyszerű, okszerűleg vezetett vállalatba olvasztanak be, miután kitűnt, miszerint Petrosz vidék az egész birodalomban legkedvezőbb a vastermelésre. Van itt mágnes-, barna-, vörös- és szurok-vasércz kimeríthetetlen telepeken s 40 sőt 60 százalék ércztartalommal. Itt jelenleg hetenkint 300 mázsa nyers vasat termelnek.

△ (Új postaállomás jött létre) okt. 11-én Észak-Biharmegyében fekvő Balmaz-Ujvárosban, mely levelezések, pénzes levelek s kisebb teherküldemények felvételét s kézhez juttatását eszközli.

⊙ (A burgonya Németországban) sokkal fontosabb mint a gabona; mert gabonaliszttól csak a vagyonosabbak konyháin főznek, míg a nép milliói, csak a krumplit ismerik. Ezt esznek reggelire, ebédre, oszonnára és vacsorára. Mióta a krumplibetegség feljött, azóta a népnek fellelt szánandó sorsa van Németországban. Ezóta kénytelen levén vele, végtelen árként vándorol ki a világ minden részeibe jobb krumpli-termő hazát keresendők. Jöttek ilyenek tömegesen mihozzánk is. E kivándorlás felette meggyengítette népességben nagy Németországot s az okos emberek már aggódva számították, hogy ha e kivándorlás aránylag így gyarapodik, akkor 200 év múlva alig lakja még pár millió ember a német földet. A kivándorlás megállításáról felette sokat töprenkedtek, irtak okoskodtak s közel voltak, miszerint vagy 20 év múlva tettek volna is már valamit, és ime mindez igyekezet hasztalanná lett. Egy szert találtak fel, melyből egy mérő krumplira elég 1—2 krnyi. E szer nemcsak örökre megától minden rothadást, sőt a már rohadni kezdett krumplit is megmenti. — Ha ez által a krumpli ismét oly olcsó leendő mint volt egykor, a szükség kevesebbet kényszerít a kivándorlásra. A szer feltalálója egy bécsi tanár.

Közüntézetek, egyletek.

△ (A magyar Akadémia) idei nagy üléseit dec. 15., 16. és 17-én, az igazgató választmányi ülést 18-án és végre az ünnepélyes nagygyűlést 19-én fogja megtartani.

— (Jelentés.) A Szent-István-társulat folyó évi rendes közgyűlését novemberhó 10-én Pesten, a belvárosi plebánia-lak nagyobb teremében, délelőtt 9 órákor tartandja; megelőzően azt ugyanaz nap reggel 8 órákor, szintén a belvárosi plebánia-templomban ünnepélyes sz. mise áldozat. Mely közgyűlésre a társulatnak minden rangú s rendű t. cz. alapító, választmányi,

tiszteletbeli s rendes tagjai ezennel tisztelettel meghívotnak. Pesten, oct. 30-án 1859. Szabóky Adolf m. k., titoknok.

⊙ (Magyar kertészeti társulat.) Az igazgató választmány mult hó 20-án b. Prónay Gábor ur elnökle alatt ülést tartott. Ennek folytán elhatározott, hogy a kiállítások jövedelmei külön kezeltetvén, azok a kertészet szellemi eszközeire fordíttassanak. Felolvasatott az 1859-i jul. 11-n tartott választmányi ülés jegyzőkönyve 6-ik pontja alatt a méhészet előmozdítása tárgyában felkért bizottmány javaslata, melynélfogva 10 fős részvényeken alapuló méhészeti társulat a m. kertészeti társulat kebelébe mint külön s önálló szakosztály fölvetetni ajánlatik. Ezen javaslat, miután a társulat faápolókat nevelő intézetét kerjében megnyitandó, növendékeit ez uton a méhészet cél-szerű kezelésébe és újabb sikeres haladásaihoz bevezetni alkalmat nyerne, — de különben is a társulat kertjében fölállítandó méhészet a virágzó fák himporának összehordásával a társulat gyümölcstenyésztési céljait nagyban előmozdítani látván; a méhészetnek a gyümölcstenyésztéssel szükséges összekapcsolását elvileg elfogadja; miután azonban a benyújtott bizottmányi javaslat a társulat alapszabályaiival meg nem egyeznek, alapszabályai megváltoztatása nélkül életbeléptető nem volna; ez alkalommal a hasznos cél előmozdítása tekintetéből figyelmét oda kívánja kiterjeszteni, hogy a méhészeti ipar a társulat kertjében gyakorlatilag kezeltessék. — A társulati kertész állomására pályázók megvizsgálására b. Podmaniczky Lajos elnökle alatt Balogh László, Lyka Pál, dr. Pólya József és a gyümölcsészeti szakosztály résztvenni kívánó tagjaiból álló bizottmány oly formán küldetett ki, hogy f. év október 30-án délutáni órákban az illető pályázókat előleg a társulati csarnokban, nov. 1-ső napján pedig Palotán a helyszínén szigorolván, véleményes jelentésüket különösen e célra tartandó ig. választmányi ülésnek haladék nélkül adják be.

⊙ (A magyar kertészeti társulat harmadik kert-ipar-tárlata, Pesten, a magyar nemzeti muzeumban.) A kiállítás programja: I. A kertgazdasági tárlat folyó 1859-ik év november 5-én a m. nemzeti muzeum csarnokában megnyitvatván, 13-káig naponkint reggeli 9 órától esti 5 óráig a közszemléletnek kitétetik. — II. Tárgya: a növénytenyésztés eredménye a legtagasb értelemben, u. m. a) gyümölcs nyersen és feldolgozva, b) konyhagazdasági-gyógy- és ipar-növények nyersen és kívánt célokra feldolgozva, c) kertgazdasági növények szaporítására alkalmas magvak, gyökök, gumók, csemeték stb. d) a társulat díszítésére szolgáló virágok és díszítmények, e) kerti eszközök, műszerek és anyagok. — III. A kiállítandó tárgyak október 30-ig legfőlebb a társulati titkárnál előleg bejelentendők. — IV. A kiállítandó tárgyak jól begöngyölve: „A magyar kertészeti társulat kiállítását rendező bizottmányának” czimezve, legfőlebb november 3-káig bérmentve beküldendők. — V. A kiállítványokat bíráló jury november 4-én tartandó közgyűlésen fog megválasztatni. — VI. A buzgóbbak által kitűzött magán díjakon kívül a társulat által kiadandó nyilvános oklevéllel erkölcsi jutalomban részesülnek az illető kitüntettek; érmek ez alkalommal nem adatnak ki. — VII. Éves díjakat fizetett társulati tagok díjfizetés nélkül látogathatják a csarnokot, valamint a kiállítványok kölcsönösen a gyümölcs izlelésénél résztvehetnek; különben a belépti díj 20 uj kr., tíz éven alóli gyermekek számára 10 uj kr. határozatott.

A kiállítás napi-rendje következő: I. 1859-ki november 4-én reggeli 9 órákor közgyűlés, a kiállítást bíráló jury megválasztására — II. November 5-én reggeli 9 órákor a kiállítás ünnepélyes megnyitása. — III. A kiállítási napok alatt az érdekelt szakosztályok nyilvános üléseit tartandják, és működendik a jury. — IV. November 12-én reggeli 9 órákor éves közgyűlés a m. nemz. muzeum díszteremében; az nap délben a társulati tagok köz ebédje, személyenkint 2 ft. díj mellett. — V. November 13-án délután 4 órákor az igazgató választmány a kiállítás bezárásával kihirdeti a jury ítéletét, és a díjakat kiosztandja. — VI. November 14-én reggeli 9 órákor megkezdetik az előtérvezendő kiállítványok előtérvezése.

M i u j s á g ?

+ (Halálozás.) Föt. Kronperger Antal ur, a „Kath. Christ” szerkesztője, f. nov. hó 1-én meghalálozott. A boldogult hajdan a magyar irodalomban is munkálódott. Béke hamyaira.

+ (Megboldogult Tihanyi Ferencz ő excia felett a gyászszertel tisztelet) f. évi nov. 16-án lesz Pesten az ág. hitv. egyházban. Az istenitiszteletet pesti lelkész nt. Székács József és debreczeni ref. lelkész nt. Révész Imre ur fogja végezni.

+ (A „Nefelettsben” E. S. ur) a magyar nemzet hölgyeihez fölhevít intézvén azon indítványt tette: hogy Gizella, sz. István Király neje példájára, ki az egyházak díszítése körül nevezetes érdemeket szerzett, a magyar hölgyek a nemzeti muzeum díszítésére tennének áldozatot. E díszítés abból állana, hogy a muzeum számára 52, vörös bársonyból készült gothálaku széket szereznének; e székek mindegyike a támlapon egy-egy megye czimerét az illető színekkel hímelve foglalná magában, úgy hogy az 52 szék 52 külön megye czimerét adná. Ezen indítványhoz E. S. ur még azt jegyzi meg: hogy „ki az ily székesoport nagyszerűségét látni kívánja, látogassa meg Nógrádmegyében Gácsot, a gróf Forgáchok ősi várát, ott a dísztermet ily czimeres székek ékesítik.” — Az indítvány, úgy halljuk, széplelkű hölgyeink részéről már el is van fogadva.

+ (Roger híres francia tenorista) legközelebb a párisi nagy operaházban a „Cyprusi királynő” czimű daljátékban fog fellépni. Mesterségesen készült karja, mint mondják, valódi remekmű, akár vinni is tudna vele.

+ (A Dunaparton) a Lloyd-épület és lánczíd közti tért, hír szerint, ligetkértté fogják átalakítani.

+ (A Kazinczy-ünnepély napján) olly nagy közönség volt a nemzeti színházban, minő tiz év óta még soha sem gyűlt ott össze. Ezt a bevett jövedelem s a kiadott jegyek száma bizonyítja.

+ A „Hölgyfutár“ írja: hogy színészeink Szentpéterinek, Szerdahelyinek és Csakónak sirszobrokat szándékoznak emeltetni. Hajdan egy társulat „Megyeri-szobor“ létesítésére is alakult és szép összeget gyűjtött. — Hova lett, ki tud róla valamit? kérjük mi is.

+ (Super szintársulata), mely közelebb Alsó-Lendván működött, Varasdra Horvátországba menend (vagy tán már el is ment) három előadásra; mert csak ennyire kapott engedélyt.

+ (Színészi fölhívás.) Hetényi és Török egyesült igazgatók szintársulatukhoz egy népszimfű-énekest és énekesnőt keresnek; kik e szakmára képességet és hivatást éreznek, személyes megpróbáltatás végett jelentsék magukat Kaczvinszky János nemzeti színházi tagnál (vas-utca, 6. sz.), kit erre a fönnemlített megbíztak; vagy bérmentes levél által a nevezett igazgatóknál Egerben.

△ (Magyar nyelvtani órák.) Csak nemrég, midőn említettük, hogy a budai ipartanoda egyik t. tanára előadásokat tart a magukat a magyar nyelvben kiképezni akaró hivatalnokok számára, azon ohajtásunkat fejeztük ki, vajha Pesten és az ország minden helyén találkoznának hasonló vállalkozók. Ez ohajtásunk már teljesedésbe kezd menni. Ugyanis ismert nevű írónk Remellay Gusztáv ur, több oldalról bíztatás folytán, nov. 15-től kezdve hetenkint háromszor esteli félhettől félhétig gyakorlati magánelőadásokat tart a magyar nyelvből hivatalnokok, joggyakornokok, kereskedősegédek stb. számára. Kik ez alkalmat felhasználni ohajjták, följegyezhetik nevüket a Pfeiffer Ferdinánd könyvkereskedésében (szemben a „Fehér hajó“ fogadóval) levő ivre.

+ (A magyar nemzeti viselet) egy idő óta, szívünk öröme, nagyon lábra kezd kapni. Utan utfélen találkozunk attilás, magyarnadrágos, sarkantyus csizmás emberekkel, mely öltözköztet oly jól áll az ugynevezett kanászkalap. Több pesti szabónál egész öltöztet magyar ruha olly nagy számmal van megrendelve, hogy alig képesek megfelelni e megrendeléseknek. Ideje is volna már egyszer, hogy a mi magunknak is van, azért ne forduljunk a külföldhöz, főképp midőn a miénk kitesz a másén.

○ (Pozsony város) statistikájából a következő adatokat jegyezzük ide. Van a városban papnövelde, evang. lyceum és polgári iskolák, cs. kir. jogakademia, gymnasium, nyilvános német főreáliskola és 6 kath. elemi iskola. Itt székel a pozsony-nagyszombati vasutársulat, takarékpénztár, gázintézet, a magyarországi német erdész-egylet, egy német természettudományi-társulat, kaszinó-egylet; van itt német színház, kath. legény-egylet és dalárda. De ez még nem minden. Számos jótékony-intézet virágzik a városban, s ezek közül sokat a zsidók bírnak, kik e városban 7 iskolát tartanak fenn. Tartózkodik a városban összesen 1383 tudós, művész, kézművesmester, boltos és nagykereskedő; ezek közt legtöbb férfinagymester (141) és cipésmester (149) van. — A város összesen 1917 házat számlál, melyekben mintegy 44,000 ember lakik.

△ (A vasútépítés Kassa körül) nagy szorgalommal halad, sőt Kassán az indóház melléképületeivel már annyira emelkedett, miszerint bizton remélhetni, hogy még a tél bekövetkezése előtt födél alá kerül.

△ (Földrengés.) Okt. 21-én Eszéken reggeli 4 óra után meglehetősen erős földrengést vettek észre, melyet mennydörgésszerű moraj előzött meg és követett, hullámszerű lökésekben délről északra huzódott és különösen Diakóvár mellett Ternova faluban tetemes rombolást tett, ugyanis a templomról leesett a kereszt, sok kémény bedőlt, a püspöki nyári lakásban a terem mennyezete kettérepedt, a kápolna orgonája pedig izreporra törött. A felszámított kár 3000 ftot tesz ki.

— Duna-Szerdahelyről (Csallóköz) írják: Színészeink folytonos pártfogásunkban részesülvén, a részvétlenség miatt panaszuk nem lehet. Legközelebb ismét 24 előadásra 780 ftal biztosítottuk őket, és így ez év végéig még nálunk maradnak. Szeretjük őket, sőt szeretetünknek annyira elkényeztetett gyermekei ők, miszerint egyesek gyöngéit és hibáit is hallgatással mellőzzük inkább, csak hogy — egyeseket javítani akarván — vele a társulatnak roszt ne okozzunk! — Műkedvelőink, — miután e pályát az első uttorok itt megnyitották — gombaként szaporodnak. Csak hogy — figyelmet kérek — a természet e szép növényei közül sem mindenik ehető. Van közöttük jó — de van sok olyan is, melynek élvezete kellemetlen hatása az ember egészségre! — Mi mindenkor tisztelettel hajolunk meg azok előtt, kik az önérdék árnyékától mentek, és a jótékony célt soha sem felejtve — könnyű, népies szimfűvekben mutatják be magukat a közönségnek, — de nagyon is elhibáztatnak tartjuk a lépést, midőn a műkedvelők — tehetségeiket tulbecsülve — nagyszerű drámákban, — melyek a leggyakorlottabb színészt is megpróbálják — nem mondom dicsvágy, hanem egyesek jövedelmének szaporítása végett lépnek színpadra. Nem akarván félreértetni, azért kijelentjük, mi birt bennünket e nyilatkozatra. Egyedüli célunk volt: *nemesebb irányt mutatni ki ezentúl, műkedvelőink hazafias buzgalmának!* — 101.

— (Nagyváradról írják:) Okt. 30-án tüzetett fel az e lapokban is említett épülő templom tornyára a kereszt, szép közönség s az első zenekar zenéje mellett. — Állandó színházunk ügyében ismét mély csend állott be. Rajta, kedves polgártársaim! ne hagyjuk még eszméjében meghalni s elenyészni e nemzeti célú intézetet! — Nem lehet eléggé méltányolnunk Nagyvárad t. tanácsa azon jeles — a közegészségügy érdekében hozott határozatát, miszerint a várost mocsáralappal s mindenféle szemét s dögállati testekkel borított Pecsepatakat az orvosok egyetemes véleményére a városon kívül ásott új árokba vezetteti, melyre már évek óta kész a mérnöki munkálát, s

csak eddig is a pénzhány okozta e késedelmet, bár számosan érezzük ennek égető szükségét. — Mint halljuk, a nagykőrös-utczát — minthogy igen széles részben sétánynya akarja a t. város átalakíttatni; helyesen! bár a nagy piacztér is minélhamarabb átalakíttatnék!

Okt. 27-én tüzeset volt városunk keleti sarkán; szerencsénk, hogy a nyugati szél fújt, különben sokan leheténk vala vagyoni tekintetben áldozatai. — S. A.

— (Egy magyar főrangúhölgy levele.) Bizonyosságul azon nemes szellemnek, mely főrangú hölgyeink nagy részét mindinkább lelkesíti, szerencsések vagyunk egy szép levelet közölhetni, melynek birtokába baráti kéz által jutottunk, s melyet, bizton hisszük, örömmel fog átfutni minden olvasónk. A levelet a honleányi erényekről ismert gróf Forrayné Julia ő excel. intézte Frankenburg Adolffhoz, az „Életképek“ volt szerkesztőjéhez, ki a grófnénak az e lapokban egykor megjelent életrajzát, saját kívánságra, nem régen átküldé. A levél sorai következők: „Vegye szíves köszönetemet az átküldött cikkekért, melynek létezése épen úgy meglepett, valamint érdememen felül kitüntetett annak tartalma. Csak kötelességet teljesíték, midőn követve ama szent tanokat, miket dicsőült őseim emléke, s felejtethetlen jó szülőim nemes példája szívembe vésett, tehetség szerint iparkodtam szolgálai hön szeretett honom és szenvedő embertársaim érdekeinek; szent kötelességet tölték be, midőn ama tiszta lángot, melyet évszázadok viszontagságain át féltve őriztek meg dicsőült apáim, a haza- és ember szeretet lángját gondos buzgalommal szítottam kedves gyermekeim szívébe! S ezen kötelességszerű buzgalmamért ön cikkében a honfűdcsőség koszoruját nyújtja nekem, mely csak fényes érdemet, halhatatlan tetteket illet, s melyet azért el nem fogadhatok. — De igenis megilletődött szívvel fogadom ama tulnyomó részvétet és kedvezést, melyet ön szavaiban lehetetlen fel nem ismernem, s melynek tudata igen becses. Vegye érte hő köszönetemet, s azon biztosítást, hogy a honfűi méltánylat gyöngyeit a legszebb sikernek, a legédesb jutalomnak tekintem. stb. — Gróf Forrayné.“

△ (A lélekidészők) Párisban annyira viszik esztelen rajongásukat, hogy újabb társulatot alakítanak s egy „Revue spirituel“ című lapot adnak ki, a melyben az idézett lelkekkel tartott minden beszélgetést közölnek. Remélhetőleg más is nemsokára megidézendő e lélekidészőket.

△ (A szélgépe.) Párisban az illető hatósághoz három francia egy légkázánnak a városon kívül föllállításáért folyamodott. Ebben a levegőt gépek segítségével összenyomják s úgy mint a gázt, pénzért csövekben, tűzésztesre, géphajtásra s légtisztításra, a házakba, kórházakba bevezetik. Ha e találmány sikerül, egyike lesz a hasznosabbaknak, kivált a városi emberiségre nézve.

+ (Uj találmány.) Kanadában bizonyos Hickock olly ónczipőket talált föl, melyek segítségével a vizen úgy járhat az ember, mint a jégen korcsolyával. Adon folyón a feltaláló előadást is tartott, s mintegy két óra hosszat járkált a vizen, a nélkül, hogy legkevesbé is elfáradt volna.

+ (A legnagyobb fűsűgyár) Skóciában, Aberdeen városában van; itt 2000-féle alakban készítenek fűsűket, melyek száma évenként mintegy 9 millióra rug; ezekre földolgoznak 75000 szarvat, 2 millió patát, ezenfelül számos tengeri béka-teknőt és bivalyszarvat.

— (A hivatalos „Wiener Zeitung“ nyilatkozata.) A hiv. „W. Ztg.“ nem-hivatalos részének élén következő cikket közöl: „Bécsi és tartományi lapokban olly belügyeket illető közlemények is ismételve helyet foglaltak, melyek a maguknak illetéktelenül testületi jogokat bitorló egyénektől eredő törvénytelen nyilatkozványoknak széles körbeni elterjedést szereztek. Egyfelől bár milly kevéssé lehet célja a császári kormánynak a jogos vélemény-nyilatkozásnak akadályozólag ellenszegülni, — vagy megtörtént tények közlését akadályozni — másfelől ragaszkodnia kell ahhoz, hogy a dologra vagy formára nézve törvénytelen igények e fölött izgatási eszközül ne használtassanak, s a kérvényekben vagy más hasonló irományokban netán levő nyilatkozvány a szószertit utánnyomás által ne terjesztessék. A kormány elvárja tehát a hazai sajtó közegeinek nagyobb számát lelkesítő hazafias szellemtől, hogy ezen észrevétel méltánylásra találанд, s nem következend be azon szükségesség, hogy a mondott nemű folytatott közlemények miatt olly eszközök használásához kelljen nyulnia, melyek a szorosan követett közös káru irány ellen, a sajtótörvény szerint szolgálatában állanak.“

Egyveleg.

+ (A legnagyobb léghajó) Lowe léghajós felügyelete alatt most készül New-Yorkban. Ez lesz a becsületes neve: „City of New-York.“ Ezen fog majd Lowe ur átutazni Európába. Gömbének körzete 387 lábnyi, átmérője 130 láb. A kis gömbölyű hajó, melyben az utasok mindennemű kényelmekkel helyet foglalandnak, 20 lábnyi kerületű s 4 lábnyi mélységű; 15 láb magas függönnyel van ellátva, mely a gömbháló vaskarikájához van erősítve, úgy hogy az utasok szél és eső ellen védve, egészen zárt helyiségben találják magukat. Még kályha is lesz benne, melyben meszet fognak olvasztani fűtés gyanánt. A kályhában majd kávé is lehet főzni s hideg étkeket melegíteni. A hajó alatt 7 láb hosszú s 4 láb széles mentő csónak függ árbocczsal, vitorlával s négy-lőerejű géppel. Ebben fognak tartatni az élelmiszerek s mindenféle eszközök.

+ (Párisban új operaházat) fognak építeni, melyet valódi építészeti-díszműnek terveznek, mely nagyságával a milánói S. alát és a nápolyi San-Carlo színházat is felülmulja. Az építési költségek fedezésére 10 millió frank van határozva, melynek felét az állam, felét pedig Páris városa fedezendő. Az építési időnek 18 hónapnál nem szabad tovább terjedni.

HALOTTAK ÜNNEPÉRE.

LENDVAY SIREMLÉKE A PESTI TEMETŐBEN.

(Gerenday Antal emlékművei. — Lásd a képet 532. lapon.)

Azon kegyelet, melylyel a legújabb időkben a tudomány és művészet férfiai emlékét megtisztelni szokás, még nem régi ugyan hazánkban, azonban mindig erőteljesebben nyilatkozik jeles emlékműveink szaporodása által. Nagy örömmünkre szolgál, hogy végre annyi jeles magyar sirját művészeti becsü emlékoszlopok díszítik, melyekkel tisztelőik serege áldozott emlékezetöknek.

Valóban épen olly emberi, mint hazafiúi kötelesség, a szellem szövénkevel nemtők gyanánt előttünk járt honfitársaink nyughelyét, örök időkre szólólag megjelölni s feldiszipteni; másrészt e kövek egyszersmind polgárisodásunk és korunk magasabb érzelé-
tének megannyi jelei, melyek a nagy halottak emléken kívül, mirőlunk is hozandnak híreket a késő utókornak.

„Halottak napján“ felkerestük mi is egy-egy elnémult barátunkat, kivel egykor örömlinket, bánatunkat megosztók — meglátogattuk a *pesti temetőket*. Mig a váciut melletti régi temetőben a feledés és elhagyottság ütötte fel birodalmát s az ott létező emlékművek az enyészetnek és vandalismusnak estek áldozatul: az alatt a kerepesi ut melletti új temetőben annál nagyobb számmal támadnak azok, mintegy a földből búva elő. Az egymástól különböző sok emlékműnek szenteltük figyelmünket s meg kell vallanunk, hogy nem egy művészi becsüt találtunk közöttük. Fájdalom, hogy e különben igen kedvező fekvésű temető az üzleti szellem és nyereszkeskedő bérlogazdaság folytán szerfelett elhagyott, valóban keresztyéntelen állapotra jutott s igen óhajtható, hogy e bajoknak mind egészségügyi, mind vallásos szempontból, czélszerű

egyengetés (planirozás), kerítések stb. által mielőbb és mulhatlanul eleje vétessek. Csupán azon körülmény, hogy a temető egyes részei egyes családok által külön ápolásban részesülnek, s a felállított sok becses emlékmű ad az elhanyagolt „szent helynek“ némi ünnepélyesb kinézést; ezek fedik el mintegy ama sok hiányt, mely vétkes mulasztásnak, gondatlanságnak szüleménye.

A legsikerültebb emlékművek közé tartoznak e temetőben a hazafiúi kegyelet által emelt, mintegy „nemzeti emlékjelek“, minő Vörösmarty Mihály siremléke, a nagy költő sirboltja felett; fényezett gránitból egy bronzból öntött lanttal a tetején; a lantot eleven örököző repkény folyja körül; az emlékkő alján egy kőből faragott koporsó (sarkophag) terül el, mellyet vas rostély kerít be (az emlék rajzát s bővebb leírását lásd V. U. 1858. 40 szám.) Ehhez csatlakozik Garay János siremléke; karsu egyiptomi obelisz, fényezett szürke márványból, alsó részének egy fülkéjében könyvek alakjában az elhunyt költő művei vannak följegyezve (lásd V. U. 1855. 34 szám.) Továbbá művészi tekintetben figyelemre méltók még Beöthy László s Egressy Béni siremlékei; az utóbbi egy rögtönzött szikladarab, mellyen egy koczka áll, a változó szerenese jelképe gyanánt.

Mindez emlékművek, melyek anyag, alak, nagyság és styl tekintetében egymástól lényegesen különbözök, kellő művészi gond-
dal és szabatsággal, az ismert nevű és szakértelmes Gerenday Antal szobrászunk személyes vezetése és intézkedése után jöttek létre. Övé e részben a legnagyobb érdem, az ő hazafiúi buzgalmat illeti a legnagyobb dicséret.

Azonon Gerenday Antal, ki a gránitból, vörös és szürke márványból faragott fentebbi művek méltóságos nagyszerűsége által monumentális szobrászi tehetségének már olly szép jeleit adá, legújabbán ismét új oldalról mutatá be alkotó erejét.

A Kazinczy-ünnepély Pesten.

Ez emlékmű a *Lendvay Márton* ünnepelt színművésznünk tiszteletére a múlt hetekben felállított síremlék, mely sóskuti márványból a legtisztább byzanti stílusban s feltűnő nagyságban készült, úgy hogy kedvező helyzeténél fogva is, a körülötte nagy részt szabad téren, kellemes benyomású műkincs gyanánt emelkedik ki a különböző alakú s nagyságú sírkövek sokasága közül.

Lendvay síremléke a maga nemében teljesen önálló építészeti stílussal bír; szélessége 8, magassága 10, s mélysége $3\frac{1}{2}$ láb. Homlokzatának közepén két oszlop emelkedik egy négyélű talapból, mellynek tetején nemesen domborult körív alakul, miáltal a közép építmény származik.

Az oszlopok és körív között — melly utóbbi, gazdag párkányzatával egyszersmind tetőzetet alakít — egy mesterileg vésett tölgykoszoru emelkedik ki, mellynek sokszorosan egymásba font egyes szép levelein az elhunyt művész fő szerepei vagy színművei vannak följegyezve, mint:

„Bánk bán, Dávid, Bod, Hunyady László, Táray gróf, Bárd és bankár, Leone, Zách nemzetség, Kemény Simon, Vid, Pókai Péter, Romeo, Othello, III. Richard, Fiesco, Valter Ferdinand, Lavater, Antony, Lugarto, Don Caesar, Robin des Bois, Sir Patrik.”

Az ily módon diszitett koszoru közepén van a boldogultnak jól talált arckép-domborműve.

A koszoru alatt, az emlék kellő közepén egy carrarai márványból készült lapon arany betűkkel e sorok olvashatók:

LENDVAY MÁRTON

született 1807. november 12-én — meghalt 1858. január 29-én.

Végig játszottad magadat százféle alakban,
Míg szívednek örök képe az egy baba volt.
Élve halott voltál, élsz halva! — szerelmed örök mű,
Életet életből így alakít a halál.”

E sorok szerzője, mint tudva van, Sárosy Gyula.

Az oszlopok két oldalán alakuló mellékszárnyakat jobbról papírtekerics s Melpomene álcázza, s balról Orpheus koszoruzott lantja disziti, s e jelképek nemcsak eszményi tisztasággal, hanem általában némi művészi melegséggel és élénkséggel vannak előállítva. Kevés ily emlékmű van, melly az építészeti rendezést és szabatos kivitel tekintve, ily szépen sikerült volna, miután itt még a mellék és hátsó részek is jól kiszámított önálló részekké alakulnak. A tetőzetet gazdag ékítmények, s arabeszkok körítik, melyek ugyanazon masszív kőből vannak faragva. A hátsó részt több szabályos mező élénkíti, mellynek felső részén egy kiálló érem alakjában készült középmezőben e szavak olvashatók:

„Lendvay Márton hamvainak — fia és tisztelői.”

Gerenday Antal, ki hazai emlékműveink előteremtése körül már régóta bír érdemekkel, e síremlék körül is új jeleket ad nemcsak művészi hivatottságának, hanem hazafiúi buzgalmanak s áldozatkészségének is. Szabad legyen ez alkalommal megjegyeznünk, mikép e hazai művésznünk az emlékművi (monumentalis) szobrászatot 12 év óta oly mértékben műveli, hogy nem mondunk róla sokat, ha azt állítjuk, hogy a művészet ez ágának nálunk egészen új, megváltozott alakot adott. Ki tudná előszámlálni mindazon szép műveket, mellyeket e szakban készített, s mellyek közé a fennemlítettken kívül többi között még *Kisfaludy* Károly, *Schödelné* Rozália stb. síremléke is tartozik. De alig is találunk hazánkban mást, ki oly gazdag anyaggal rendelkezhetnék, mint ő, ki márványbányáiból tetszése szerint vágathatja ki a legmocsoktalanabb szürke, fehér és vörös köveket, a kevésbé tisztákat pedig egyéb építészeti vállalatainál használhatja fel. Ez utóbbiakat illetőleg márványbányái közelében folytonos munkásságban van egy nagy-szerű gyára. — Szükségtelen, e hazánkfia gyakorlati ügyességéről szólnunk; a felállított emlékművek elég hangosan hirdetik, s fent leírt legújabb műve különösen tanúsítja, hogy Gerenday érti a mesterséget, mint kelljen az érzékletlen követ mintegy átszellemíteni s annak igazán művészeti, maradandó értéket szerezni.

Végül még csak annyit említünk meg, hogy a „*halottak napját*” ez idén is szokott kegyelettel ünnepelte meg a fővárosi közönség. Az idő igen kedvezett, a kerepesi temető tele volt látogatókkal s a sírokat ezer meg ezer virágkoszoru s lámpa diszíté. Nevezetesebb halottaink, kik míg éltek, a közönség kedvencei voltak, vagy kiknek érdemeit hálásan méltányolja az utókor, kitűnő figyelemben részesültek most is, főlébressztvén minden érző kebelben a visszaemlékezés fájdalmait s örömeit.

Kempf.

Oktober 27-én, mint már meg volt írva, ültük meg e nagy nemzeti ünnepet, méltólag a dícsült férfi emlékéhez s méltólag önmagunkhoz. A nemzeti muzeum díszterme volt ez ünnepély színhelye, melly ez alkalomra országos templommá alakult át, hova a két magyar haza minden vidékéről sereglettek össze honfiak s honleányok, miként hajdan Izrael népe a jeruzsálemi templomba. Nem kíváncsiság csalta ide a roppant számú közönséget, mert hiszen nem csupán a főváros, hanem Magyar- és Erdélyország minden vidéke képviselve volt itt; a nemzeti kegyelet eszméje az, melly lelkesíté szíveinket, hogy megemlékezzünk egy elhunyt jelesünkről, kinek leginkább köszönhetjük azt, hogy zengzetes szép nyelvünk a fejlődés jelen fokán áll.

E miveltező, polgárosító nagy szellem méltó volt a nemzet ünnepélyes megemlékezésére. „Az ősz nemes és leányai, a fiatal felnők, felölték magukra ünnepelő ruháikat; külföldön utazó hazatért utjából; vadász és lóversenyzés ott hagyta mulatságát és jött ünnepelni; minden vallás papja egy oltárhoz sietett, egy imádságot mondott, egy templomban áldozott; földműves elfelejté búját, baját, terhét, s társakat keresse ifjú öröméhez; kézműves polgár bezárta műhelyét, s maga mondá segédeknek: „ma nincs dolgozó-nap, ma ünnepnapunk van; csak az oltár papjai maguk — a szent anyanyelvnek hű apostoli — a szónok, a tudós, a művész, a költő, azok fáradtak ma, mint papokhoz illik, kiknek az ünnepnap a hivatal napja,“ — a mint Jókai a „M. Sajtóban“ megírta.

A muzeum díszterme kilencz óra előtt nyílt meg, s néhány percz alatt a szorongásig megtelt, úgy hogy igen sokan azok közül is, kik már óráhszázat várakoztak ott az esőben, csak hogy bejuthassanak, kénytelenek voltak visszatérni, vagy legfőlebb az előcsarnokban s a lépcsőkön foglalni helyet, hogy ha már a felolvasásokon jelen nem lehetnek is, legalább egy hajlék alatt lehessenek az ünnepelőkkel. A dísztermet mágusok, akadémiai tagok, írók, művészek, tanulóifjak, s általában a főváros és vidék értelmisége, a mennyiben helyet kaphattak, foglalák el. A karzatok nem voltak elégségesek a nagy számmal összesereglett hölgyek számára. Nem mondunk sokat, ha azt állítjuk, hogy tizszer akkora tetem is megtelt volna, mint a muzeum díszterme. Még az akadémiai tagok sem juthattak mindnyájan helyhez. Nehezteléken kell megemlétenünk, hogy az Akadémia egészen megfélejtkezett a hírlapírókról, nem jelölván ki számukra alkalmas helyet. E kis figyelmet máskor is megérdemlenék a közvélemény közlönyeinek vezetői, kik lapjaikban versenyezve mindent elkövettek, hogy a közszellemet, s ünnepelt jelesünk iránti kegyeletet fölébresszék s így az ünnepélyt minél fényesebbé tegyék. — A vidékről beérkezett nagy számú hazánkfiai között különösen meg kell említenünk Nagy-Kőrös város küldötteit, kik a községtanács külön rendeletéből venének részt a nemzeti ünnepben. Az ottani gymnasium 12 tanára közül pedig 11 jelent meg, a 12-iket is csak halálos betegsége gátolta.

A gyűlést tíz órakor az Akadémia elnöke gr. *Desseffy* Emil azzal nyitotta meg, hogy köszönetet mondott azon lelkes hölgyeknek, kik az előcsarnokban felállított festményt készítették. *Orlai Petrics* Samu ezen sikerült alkalmi képének tárgya: „*Kisfaludy* Károly kibékülése Kazinczyval.” A Kisfaludyak és Kazinczy közt t. i. nyelvi elvkülönbség miatt meghasonlás létezén, az személyes viszályt fejlődött. Kazinczy 1828. febr. havában Pestre jöven, Szemere Pálnál, az irodalmi trias egyik tagjánál időzött; az irodalom ifjabb bajnokai, kik Kazinczyban apostolukat tisztelték, körül sereglenek. Ezek Kisfaludy Károlyt rábírták, hogy velük Kazinczyt meglátogassa s ezzel kibéküljön. A kép ezen találkozást ábrázolja, s a következő irodalmárok arcképét tünteti elő: Zádor, Helmezy, Bajza, Kisfaludy K., Toldy, Kazinczy, Vörösmarty, Szemere Pál, Bártfay, Kiss Károly; továbbá két hölgy, u. m. Szemere Pálné és Bártfayné.

Az Akadémia elnökének rövid megnyitó beszéde után b. *Eötvös József* magasztos emlékbeszédet tartott az ünnepelt fölött, melly általános, viharos „éljenek” és tapsokban kitört lelkesedést ébresztett. „Ő megérdemelte a borostyánt; de az örökké zöld koszorút csak oly nemzet teheti fiának homlokára, melly arra maga is méltónak mutatta magát” — így végzé az eszmés érzelmdus beszédet, mire az emelvény közepén zöld lombok s virágok közt felállított Kazinczy-mellszobor nagy lelkesedés közt megkoszoruztatott.

Erre dr. *Székács József* Szász Károlynak Kazinczy emlékére írt s másodjuttalomban részesült költeményét nagy hatással s többször zajosan kitört éljenzés és tapsok közt olvasá fel.

Most *Toldy* Ferencz lépett a szószékre, s nagy gondnal és tudomány-nal készített emlékbeszédét mondá el, mellynek bevégezte után ugyancsak *Toldy, Tompa* Mihálynak 50 aranynyal jutalmazott alkalmi költeményét olvasá fel, melly, hogy lelkesedést idézett elő, nem is kell említenünk.

Végre gr. *Desseffy* Emilnek lelkes zárszava következett, melly szintén nagy tetszéssel fogadtatott. Erre a gyűlés délután egy órakor végét érte, s a közönség hazafias eszmék- és érzelmeiktől áthatva, özönlött haza felé. *)

Délután 3 órakor a rövid időre széteszlott tudósok, írók, művészek s egyéb művelt osztálybeliek ismét összesereglettek, hogy a szellemi élvek után a testnek is megadják a magáét. Az „Európa” szállodában, ugyancsak e nap emlékére, díszes lakoma volt, mellyben mintegy harmindeházan vettek részt. De itt sem felejtkezünk meg a nagy nyelvreformatorról. — Az ebédlő-teremben Kazinczy szobra volt felállítva. Étkezés alatt a Patikárus-testvérek jeles zenekara játszott. Elismeréssel kell itt megemlétenünk, hogy Nagy Miklós ur s több lelkes tokaji hazafi e lakomára 47 üveg tokajit küldött ajándékba.

*) Az elmondott beszédek s költeményeket a Pol. Ujdonságok múlt 44. számában egész terjedelmükben közöltük.

A második tál után gr. Desewffy Emil poharat emelt *Ő Felségeért*, a Fenséges főherczeg-kormányzóért s az egész uralkodó családjáért.

Utóbb több lelkes felköszöntés történt. Besze János az irodalom több régi s újabb férfiak emlékére, gr. Desewffy Emil, Tompa és Szász Károly költőkre, ez utóbbi viszont gr. Desewffy Emil és b. Eötvös József, Giczey Samu Deák Ferenczre köszönté fel poharát. Történtek még ezenkívül felköszöntések: gr. Mikó Imrére, a Toldynál erősebb Toldy-dalnok és arany-nál aranyabb Arany Jánosra, Kazinczy Gáborra stb. „Végén csattan az ostor” — mondja a példaszó; ezért hagyjuk mi is utoljára a javát: Deák Ferencz a legnagyobb magyarra, *Széchenyi Istvánra* köszönté fel poharát, mely megemlékezésről gr. Széchenyi azonnal táviratilag tudósított. Végre ugyancsak Deák Ferencz a lakomát s a felköszöntések sorát e szép szavakkal fejezte be: „Mint minden jót, a mi Istentől van, e lakománkat is fejezzük be imával. Imám rövid, de szívből jó: *éljen a haza!*”

Végül nem hagyhatjuk említlenül gr. Desewffy Emilnek a Kazinczy-alapítvány iránti indítványát, mit a jelen voltak lelkesen fogadtak. — Az Akadémia elnöke e czéla azonnal aláírást nyitott, melyet ő kezdett meg 500 frttal. Rövid idő alatt 3—4000 ft. lón aláírva. Az alapítvány kezelő bizottmánya, az indítványozó elnöklete alatt következő hazánkfiából alakult: Deák Ferencz, báró Eötvös József, Kazinczy Gábor és báró Kemény Zsigmond.

A lakomával, mely esti 7 óra előtt végződött, koránsem volt befejezve az ünnepély; az anyagi élvek után siettünk ismét szellemi élvekben részesülni: a színházba siettünk, mely szintén megülé a nemzeti kegyelet ünnepét. Bejutni nem volt könnyű dolog, mert mindenki jóval előbb oda siett, nehogy elkéssék. A nagyrészt nemzetiesen öltözött közönség roppant számmal volt, igen sokan visszatérni voltak kénytelenek; a zártszékesek, kik nem iparkodtak helyöket korán elfoglalni, csak a zenekar helyiségén át juthattak székeikhez.

Az előadás részletei: 1. *Erkel F.* „Bátori Mária” operájának nyitánya; 2. *Tóth Kálmán.* „Kazinczy Ferencz évszázados emlékére” című költeménye, szavalta *Feleki*; szerző és szavaló zajos tapsok közt kihivattak. 3. *Tompa* pályanyertes költeményét, melyre *Szepesi Imre* pesti kegyesrendi tanár szerze dallamot, a színháznak nemzetiesen öltözött összes személyzete éneklé, körülállva a színpadon felállított babékoszorus Kazinczy-szobrot. Mind Tompa, mind a zeneszerzője *Szepesi* tanár sok éljenzést és tapsot nyert. 4. Végre *Vörösmarty*-nak gyönyörű nyelven írt 5 felvonásos szomorujátéka: „Az áldozat”, melyet a közönség az ünnepélyhez illő komolysággal hallgatott végig. Az előadás összefüggő volt, a sok jó játészó közt megemlítjük *Jókainét*, *Munkácsy F.-nét*, *Felekit*, *Szerdahelyit*, *Tóth Józsefet*, különösen pedig *Lendvayt*, ki a főszerepet (*Szabolcs*) igen szépen személyesíté; azon tanulmány és átgondoltság, mely játékának minden ízén meglátszott, teljes elismerésünkre érdemes.

Igy végződött a nagy nap, melyen midőn a nemzet egyik nagy halottjának emlékét kegyeletesen megünnepel, egyszersmind önmagát is megtisztel. Jelesében él a nemzet, ezek nélkül hasonlít egy élettelen tömeghez; s a mely nemzet jeleseit becsülni tudja, annak nincs oka az enyészettől tartani!

Kazinczy-ünnepélyek a vidéken.

— (*A Kazinczy-ünnep Debreczenben.*) Okt. 27. Főiskolánk részéről ma d. e. 11 órakor tartatott meg a Kazinczy-ünnepély; szép közönség gyűlt a könyvtári terembe, mely czélszerűen választott az ünnepély helyiségeül, ott mosolygott reánk az elhunytak híven festett arczépe, melynek keretét habér folyó körül s felette örökzöld koszorút képezett; bevezetésül *Kölcsey* n hymnusza hangzott alá a főiskolai énekkar által; melyre tudós *Lugossynk* rövid, de szívig ható szavakban adá elő, mi volt a magyarnak Kazinczy; — ezután több *alkalmi verseket* s az elhunytak szépen ecsetelt *életrajza* szavaltatott a főiskolai növendékek által — közbeközbe az énekkar zenge az ünnepélyhez illő dallamokat; az egészet *Vörösmarty „Szózatá”*-nak elének-lése rekeszté be. — Egész ihletve távozott el a szép közönség, teljes szívvel méltánolvá, hogy Kazinczynek születése százados évnapja főiskolánkban, hol egykor tanulói pályáját futá, illy méltóan, illy nemzeti jellemben ünnepelte-tett. — Casinónk által saját csinos terében rendezett lakomán százon felül volt képviselve az értelmiség, s hogy valóban az értelmiség volt az, — fényesen bizonyítá be tetteivel, mert a casinónk választmánya által megpendített eszmét pártfogólag karolá fel, rögtönözve a lakoma alatt *hetedfélszáz* új forintot írt alá, melynek a helybeli takarékpénztár által kezelendő kamatja minden év október 27-én a kitűzendő *szépirodalmi tárgyat* legjobban megfejtő iskolai növendékeknek fog kiosztatni; — reményleni kell, hogy ez összeg 1000 ftig még kipótoltatik. — A lakoma alatt toaszt csak kettő mondatott, egyikével *K. T. M.* szállott *Kr. A.* *) urhoz mint kit az elhunytához közel vérség csatol, s kinek birtokában van Kazinczy Ferencz ér-semlényi ősi háza; másik toasztot ezen érdemes férfiú mondá viszonzásul. Mondanom sem kell, hogy a jó debreczeni banda kizárólag magyar nótákkal gyönyörkődötté fülleinket.

A főiskolai ünnepély végeztével egy nyugalmazott öreg lelkész fölhívá a vendégkoszort, a főiskolai igazgatóságához küldeni be azon összegeket, melyekből Kazinczy Ferencznek Csokonaiéhoz hasonló fehér márvány-szobra a főiskola könyvtára számára elkészíthetessék; reménylenünk lehet, hogy a földi javakkal dusan megáldott indítványozó lelkész ur a begyü-lendett összegből hiányzót teljes készséggel fogja kipótolni.

Az elszavalt versek közül kettőt megküldök, ezen kívül több igen jó emlékvesszavaltatott el s nyomtatott ki. *)

A lakoma alatt Révész Imrének el kelle olvasni koszorus költőnk Tompa Mihálynak épen akkor érkezett szép versezetét. — Igy ünnepelte meg Debreczen is Kazinczynek születése százados évnapját! — Δ

— (*Kazinczy-ünnep Szegeden.*) Rendes tudósítónktól vesszük e sorokat: A nemzetnek ünnepe levén, mint romlatlan gyermekei, mi is megültük szegediek, nem feledvén szívünk sugallatát, mely a jó anyát szeretni ösztönöz és nem feledvén a gúnyt, melylyel némelyek illetik a hallgató komoly magyart. A vidéki városok ismét bebizonyíták, hogy nem csak fővárosunk van megérve a magasb nemzeti életre, hanem az ország minden része.

Egy óriási színházra lett volna szükségünk e napon, hol nemzetiségünk oltárát fölállíthattuk volna, miként fölállítottuk kis színházacsánkban; s olly nagy számmal sereglénk össze, a mennyit kis templomunk képes lón befogadni. És olly lelkesült volt a hívők serege, mint ezt a körülmények követelék.

Tehát a közönség betölté e napra szabott köteleességét. Legyen jutalma azon édes tudat, mely önmagát teremti, s a mely mindenkor olly nemes.

Mi volt Kazinczy a magyarra nézve? ezt már szégyen volna számlálgatni s mennyire főhelyet foglal el a honnemtők között, ezt már fölösleges bizonyítgatni, különösen ma, midőn a nemzet boldogsága leginkább szellemi biztosítékokra kénytelen támaszkodni. E biztosíték főpontja a nyelv ereje, mely Kazinczy újáteremtése által, büszkén utalhat szilárd eredetisége mellett, az új kornak megfelelő hajlékonyságára.

Hogy mi leróttuk halatartozásunkat a nagy férfiú évszázados ünnepe-n, e szerencsében a mi készségünket *Kempelen Győző* ur, a „Szegedi Híradó” szerkesztője vezető oltárhoz. Az ünnepély emeléséhez ének, szavalat és zenei mutatóványokkal járultak t. *Szabó Amália* asszony, *Fogarassy Paulin*, *Pajor Anna* kisasszonyok, *Kemény Ferdinánd*, *Kmetty István* és *Hánel* urak. *Kempelen* ur fölolvassásokat tartott.

Miért emelném ki a jelesen szereplőket? ők a műtész és a közönséget egyiránt meglepték és lón is tapsvihar, s „éljen-háboru.” Soha illy lelkesedés, illy általános érzelmenyilatkozatok nem történtek a szegedi színházban, de nem is volt még illyen ünnepünk.

Midőn az ünnepély fölött örvendünk, akkor körültekintünk egyszersmind, mi volt, a mi ez este is még utjában állt a lelkesek jó kedvének? Föl-sőbb helyről sokkal belátóbbak, mint sem az illy megtörhetlen szellemi nyilatkozatoknak bármí gátot vetnének.

De őszintén szólva, köztünk mégis akadtak olly hivatlan egyesek, kik készek lettek volna, ártatlan örömlüket elrontani. Az illyeneket ugy büntetjük, hogy megfedekezünk rólok és tetteiket föl nem jegyezzük.

Az nem is rontá meg a mi jó kedvünket, az ünnepély a virágokkal, zászlókkal díszített színházban teljes kivilágítás mellett megtartatott és a szép reményre jogosító népszellem lelkesültsége mellett is ugy megtartá a rendet, hogy még csak *gyanura sem adott okot*.

Midőn az előadásnak vége volt, a közönség nagyrésze a casinó és a sétatéri termekbe vonult s ott társaskörű lakomát tartott, sőt még *táncznak* is eredt. — 100.

— (*Kazinczy-ünnep Aradon.*) Arad — el nem marad. Innen a követ kezű sorokat vesszük: Örömtől dagadó kebellem értesitem önt, s ön által a nagy magyar hazát, hogy mi aradiak nemcsak meg nem törve, de még meg-fogyva sem vagyunk. Alig hangzott szét a hazában, miként hazánk fővárosa a halhatatlan Kazinczy évszázados ünnepélyét a nemzethez illően fogja meg-ülni, bennünk is felébredt a vágy, a haza ezen fiának tartozó tiszteletünket nyilvánosan tanusítani.

Megültük tehát e napot azáltal, hogy a jelenleg Aradon működő *Buday József* színtársulata által a városi színházban rendezett nagy díszelőadáson a szó teljes értelmében zsufolyva megjelentünk, *Kisfaludy Károly* „*Kemény Simon*” 2 felvonásos drámáját a nemzeti érzetnek őszinte kitöréseiben meg-hallgattuk.

Az ünnepélyt „Kazinczy Ferencz dicsőítése” allegorikai képlet változa-tokkal és jelmezekben, és „Isten áld-meg a magyart” „*Bibor és gyász*” drá-mából elénekelve az egész színtársulat személyzete által — koronázta.

Adjon Isten több illy szép napot Aradnak! A színi előadás után, a „*Fehér kereszt*” című vendégelőben, mintegy 130 személyre rendezett asz-talhoz ülénk, hol azon közohajtásban, vajha e haza gyermekeit csak a közös érdek tartaná össze örökre: nagy Kazinczynek emlékére, honunk felvirágo-zására többszörös „éljen” kiáltással poharat ürítünk. Az estély hőse, Arad-nak szeretett lakosa, *Simonyi Lajos* báró ur volt, ki szép szavakkal, és a haza szeretetétől áthatott lelkesedéssel mondá el, hogy e nemzetet csak az össze-tartás helyezheti az európai népcsaládok azon sorába, hová annyi küzdés és szenvedés után is életerejének öntudatában felvergődni képes volt. Ezen al-kalommal indítványba hozatott, hogy a mintegy másfél év előtt a közigaz-gatási hatóságokhoz egy Aradon létesítendő olvasóegylet megnyerhetése végett beadott kérvénynek sürgetése annyival inkább elmaradhatlan, mivel az előbb fennállott hason intézettől szép mennyiségű könyvek maradtak, s Arad közönségének jogos reménye van ahhoz, hogy a közmívelődés és egy-máshozó simulási törekvésében felsőbb helyről is támogatatik. — *Fényes K.*

— (*Kazinczy-ünnep Nyíregyházán.*) Nyíregyházáról szintén azon örvendetes hírt vesszük, hogy az ottani *tiszai ker. evang. tanító-képzde*,

*) Könyves *Tóth Mihály* szólott, *Krajnik Alajos*hoz, kinek anyja *Kazinczy Ferencz* testvére volt.

*) A küldött költemények között különösen megragadták figyelmünket *Kerács Gyula* egyszerű, de lelkes, és költői ihlettel írt „*Emléksorai*.” A fiatal szerzőt néhány sikerült versben már e lapokban is volt alkalmunk bemutatni. Szerk.

bár csendesen, de az ünnepelt férfinak illő módon tartotta meg Kazinczy Ferencz emléknapiját. Az ifjúsághoz intézett buzdító beszéd után t. Noszág J. igazgató ur Kazinczy Ferencz életleírását adta elő, szavait azzal végezvén, hogy: „Vegyetek magatoknak e nagy férfinak példát, törekedjétek, fáradozzatok ti is, ha mindjárt nem is az egész nemzet átalakításán, de mindenestre jövő szerény körötökben a jónak, a szépnek, a nemesnek népünk közötti terjesztésében.”

— (Kazinczy-ünnep Székesfehérváron.) Kazinczy születésének százados emlékét Székesfehérváron a Csabai és Futó igazgatásuk alatt működő színtár-

sulat — mint azt a szerkesztőgünkhöz küldött színlapból olvassuk — fényesen ülte meg.

A színház teljes diszítésével rendkívüli előadásképp adatott a „Becsület-szó” vigjáték, melyben Szigeti József ur, a pesti n. színház volt tagja, mint vendég „Bérczi Ákos” szerepében lépett fel. Az előadást megelőzte „Isten áldd meg a magyart” című himnus, előadva az összes színházi személyzet által; ezt követte Kőlcsey Ferencz-nek emlékbeszéde Kazinczy felett, felolvasta Csabai Pál. Zárókérdés „A trónörökös” című ballada Futó Jánostól, szavalta a szerző. — (Folytatása a P. U. jövő számában.)

Színházi napló.

Péntek, okt. 28. „A windsori vig nők.” Vigopera 3 felv. Zenéje Nicolai-tól. Kedves darab. Összevágó előadás. Nagy közönség.

Szombat, okt. 29. „A tündér-ujjak.” Színmű 5 felv. Írták Scribe és Vanderburch; fordította Feleki. Ezen, színházunkra nézve több szempontból nyereséges darabot színészeink nagy kedvvel játszzák, mert mindegyik szereplő igyekszik feladatának legjobb tehetsége szerint megfelelni; s viszont a közönség élvezettel nézi, mit azzal bizonyított be, hogy ezuttal is nagy számmal volt az előadáson.

Vasárnap, okt. 30. Zöldiné fölépteül: „Két Barcsai.” Eredeti történeti színmű 4 szakaszban, Jósika Miklóstól. Apaffinét mint eddig is, Jókainé személyesíté, s gyönyörű hangja és művészi játéka ezuttal is megtevé hatását. Apaffi szerepében Szilágyi próbálkozott, nem siker nélkül; Lendvainé Bornemisza Zsófit szépen adta, Barcsay Mihály Komáromi, Barcsay László pedig Lendvai volt. Zöldiné mint Orsolya, vendégkép lépett föl, s játékában könnyűséget, otthonosságot tanusított. Az énekkar Egressy Béni bortalát s Erkel himnusát szabatosan énekelte el.

Hétfő, okt. 31. „Guzman Johanna.” Opera 5 felv. Verditől. Füredi, Kőszegi s az Ellinger-pár legtöbbet tettek az előadás érdekessé tételére. „A négy évszak” című ballet is tetszett, a kinek tetszett, a kinek pedig nem tetszett, azzal vigasztalhatta magát, hogy illy balletszemélyzettől, mint nálunk van, ez is szép dolog.

Kedd, nov. 1. „Zsidó.” Eredeti színmű 4 szakaszban. Régi dolog biz ez, mint a zenekar nótái, melyek Kakas Mártonkint úgy belevették magukat abba a hegedűbe, hogy csak rá kell tenni a vonót s önmaguktól eljátszszák. Nem is csuda, ha zenészeink örökké csak azokat a régi nótákat huzzák; nagyon el vannak szegények foglalva a sok (?) új opera betanulásával. Különben meglehetősen derült hangulatba tarták a nagyszámú közönséget, s ugy látszik, karmester uram is egészen ráfelejtkezett, mert midőn Némethinének egy dalt kellett volna többek közt énekelni, nagyon későn jutott eszébe kopogtatni a kis pálczikával, mire aztán a zenészek is egészen megzavarodva kapkodtak hangszereik után, mint Bernát a mennykőhöz.

Szerda, nov. 2. „A lowoodi árva.” Dráma 5 felv. Regény után írta Birch-Pfeiffer Sarolta. Priell Kornélia értelmes s érdeklődő játéka megható volt e sok sirásra indító elemmel bíró színműben.

Csütörtök, nov. 3. Stéger ur első fölépteül: „Lammermoori Lucia.” Opera 3 felv. Donizettitől.

Szerkesztői mondanivaló.

4754. Árok-szállás. K. G. — Az „átalános írásmód”-ról mi csak annyiban szövelünk, a mennyiben az e tárgyban megjelent Paics-féle munkát (Pasigraphie) röviden ismertettük. Lapunk nem tette magáévá az ott kifejtett rendszert, s azzal tüzetesen nem is foglalkozott.

4755. Tetőtlen. P. Zs. — „Doboz” megjött. A „nemzet sirját” nem kaptuk. A kívánt rendet meg fogjuk tartani.

4756. Vésse. Sz. S. — A képet munkába adtuk. A többi pontokra közelebb.

4757. Barátság (Szepsi). Nem használható.

4758. Gr. F — y I — n urnak. A tudósítások egymást érik. Halaszszuk talán az új felhívást későbbre?

4759. Aranyosi emlék stb. Kívánságát szívesen teljesítettük. Ezekre is rákerül a sor; csak egymásután, mint a malomban.

4760. Új-Torda. Inkább szerettük volna a szép ünnepély leírását, mint azon verset, mely már hosszúsága miatt sem foglalhat helyet lapunkban. Kérjük az ígért tárgyakat, az élet- és emlékrájot.

PÁLYÁZATI EREDMÉNYEK.

I. A szabó mesterségbeli műszavak megítélésére megkért bírák, kik dr. Bugát Pál akad. r. tag szíves részvétele mellett fáradtak ez ügyben, beadták ítéletüket a következő nyilatkozatban:

I. Bírálat a szabómesterségi műszavak

összegejtésére a Vasárnapi Ujsághoz érkezett pályaművek tárgyában.

„E pályadíj megnyerésére két pályamunka jelent meg a küzdterén; még pedig egyik „haladjunk”, a másik „áltó” jelíggel.

Bírálok a feltett pályakérdés lényegét tartván figyelemmel, t. i. hogy a szabómesterségi műszavak, mint azok az életben és gyakorlatban divatla-

nak, irassanak össze, erre nézve egy szóval úgy találták, hogy azok egyike sem felelt meg a pályázat céljának; nevezetesen:

a) Az első, vagyis a „haladjunk” jelíggel pályáiratban a szabómesterséghez tartozó eszközök leírásánál, és ezek rajzainál semmi más még a szabómesterséghez tartozó műszó, vagy műtani kitétel sem foglaltatván, s mindössze is az egész szógyűjtemény csak 25 szóra terjedvén, a pályakérdés tekintetéből a figyelmet épen meg nem érdemelte; ha csak a műszókhöz kapcsolt rajzok meg nem említették, melyek noha nem épen szükségesek, mégis bármely más szógyűjtemény díszére szolgált volna.

b) A második, vagyis „áltó” jelíggel munkára nézve bírálok a szabómesterségi műszavak leglényegesebb és legnagyobb részét nélkülözvén, benne pályadíjra érdemesnek annál kevésbé ítélték ezt is, minthogy benne, mint kívántaték vala, nem is annyira a férfi-szabómesterségbeli, mint inkább az asszonyi műszavak találtak, mi ugyan nem épen elkerülhetetlenül volt szükséges, de ha megvolt, a munka ajánlatára szolgált volna.

Egyébként a mennyiben e pályaműben néhány újból ajánlott hasznavehető szó is találtatik, egyszersmind a szófejtésnek is tündeznek fel nyomai benne, bírálok szerző mind szófejtő, mind szóképző tehetségeit dicsérettel említik; melyek azonban ez esetben nem elegendők, mert e pályamű lényeges részének a pályázó szorgalmas, fáradságos, a szabómesterség körül minden pillanatban résen álló szorgalmából kellett volna kikerülni; melynek ugyszólván mellelesleg, nem épen szükséges, csak inkább ajánlatos része a szerző főleg említett előkészítési tehetségének lenne eredménye.

Es ezek szerint bírálok e pályáiratokat a pályadíjra érdemtelenségeknek ítélik; a pályakérdést pedig még egy esztendőre kitűzendőnek vélik. — Tóth Gáspár, magyar szabómester; Jámor Endre, szabómester; Szabó Ferencz, szabómester.

A megkért bírák, kiknek nyilvános köszönetet mondunk szakértő és hazafias fáradozásaikért, mint látjuk, szigorúak, de a mint magunk is meggyőződünk, igazságosak voltak. Az 5 arany jutalmat ez alkalommal kiadni nem lehet. De miután e pénz a fentebbi célra van letéve nálunk, jobb reménység fejében, az 5 darab aranyat kamatjaival együtt újra kitűzzük a szabómesterségbeli műszavak összegejtésére. Beküldési határidő 1860. szeptember 30-a.

Nemsokára az asztalos mesterségbeli pályázat eredményét is reméljük közölhetni, mely, úgy tudjuk, sokkal kedvezőbb leend.

Pest, okt. 30-án 1859. A Vasárnapi Ujság szerkesztősege.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. napár	Gör.-oros napár	☉ Nap- kelet nyug.	Izraelit. napár	☾ Hold- kelet nyug.
November					
6 Vasárnap	B 21 Lénárd	B 20 L.	25 D 21 Mar	6. 51	4. 37
7 Hétfő	Engelbert	Adolf	26 Dömöt.	6. 53	4. 35
8 Kedd	Gottfried	Severus	27 Nestor	6. 54	4. 34
9 Szerda	Tivadar vért.	Tivadar	28 Terentius	6. 56	4. 33
10 Csütörtök	Avel. András	Florent.	29 Anastasia	6. 57	4. 32
11 Péntek	Márton püsp.	Márton	30 Zenobius	6. 58	4. 30
12 Szomb.	Márton pápa	Jónás	31 Stachius	7. 0	4. 29
Holdnegyed : ☉ Holdtölte 10-én 3 óra 11 perczkor délután.					

TARTALOM.

Báró Hübner Sándor (arczkép). — Zengjek-e dalt? Dalmady. — Az utolsó budai basa (folyt.) Jókai M. — Schiller Fridrik százados ünnepe s életrajza (képpel). — Gondolattörédek. N. T. — Tárház: A tárogató ügyében. Irodalom és művészet. Ipar, gazdaság, kereskedés. Közintézetek, egyletek. Mi újság? Egyveleg. — Halottak ünnepére. Lendvay siremléke a pesti temetőben (képpel). Kempf. — A Kazinczy-ünnepély Pesten. — Kazinczy-ünnepélyek a vidéken. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Pályázati eredmények. Heti naptár.

A Politikai Ujdonságok 44. számának főtartalma: Heti krónika. — Tárca: Nagy-Szalonta város emelkedése. Vidéki közlemények. Rendes rovatok. — A Kazinczy-ünnepélyen elmondott beszédek és költemények: 1. B. Eötvös J. beszéde. 2. Szász K. költeménye. 3. Tompa M. költeménye. 4. Gr. Desewffy Emil beszéde.

Felelős szerkesztő: Pákh Albert (lak. uri-utca 12. sz.)

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok előfizetési díja egy negyedévre 2 ft. 50 kr. újpénz.

A Vasárnapi Ujság és Magyar Sajtó előfizetési díja egy negyedévre 5 „ — „